

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2018-2021

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Simona Ludvíčková

**Aspekty života klientů dětského domova Holice z pohledu
vychovatelů**

Praha 2021

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2018-2021

BACHELOR THESIS

Simona Ludvíčková

**Aspects of life of clients of the Holic children's home from
the educators' point of view**

Prague 2021

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 17. 2. 2021

Simona Ludvíčková

Poděkování

Touto cestou děkuji mému vedoucímu panu PhDr. Zdeňku Mouchovi, CSc., za odbornou pomoc, ochotu a velmi cenné rady při psaní mé bakalářské práce.

Anotace

Název bakalářské práce *Aspekty života dětí dětského domova Holice z pohledu vychovatelů* byl zvolen z důvodu zájmu autora k této problematice. Do aspektů je zahrnuto zdraví, strava, vztahy, pravidla, finance, koníčky, bezpečí, vzdělání. Jsou to články, které dohromady vytváří celkovou úroveň bytí dětí v dětském domově. Vychovatelé jsou profesionální pracovníci, kteří mají kompetenci vyjadřovat se k naplňování významných střípků, které tvoří mozaiku nejdůležitějších potřeb dětí uvnitř institucionálního zařízení.

Klíčová slova

Aspekty, dětský domov, dítě, institucionální zařízení, jedinec, péče, potřeby, rodina, výchova, vychovatelé, vývoj, život

Annotation

The bachelor's thesis focuses on the fundamental aspects of the life of clients of the Holic children's home from the perspective of educators. The aspects discussed in this thesis are health, diet, relationships, rules, finances, hobbies, safety, education. These are articles that together create the overall level of children being in children's home. Educators are professionals who have the competence to express their opinion to fulfilling important exigencies that form a mosaic of the needs of children within institutional facilities.

Keywords

Aspects, care, education, educators, exigencies, family, child, children's home, individual, institucional equipment, life, progression

ÚVOD.....	1
TEORETICKÁ ČÁST.....	3
1 RODINA A DÍTĚ.....	3
1.1 Rodina a její vliv na vývoj jedince	3
1.2 Význam rodičovské péče a lásky v prvních letech života	5
1.3 Potřeby dítěte	8
2 POSTAVENÍ DĚTSKÉHO DOMOVA Z HLEDISKA ÚSTAVNÍ PÉČE..	11
2.1 Typy ústavní péče	11
2.2 Institucionální péče dětí v současné době.....	12
2.3 Šance a rizika spojená s pobytem v dětském domově	14
3 VYCHOVATEL A DĚTSKÝ DOMOV.....	16
3.1 Vychovatel jako povolání	16
3.2 Role vychovatele v dětském domově	16
3.3 Poslání a náplň práce vychovatele	17
PRAKTICKÁ ČÁST	20
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	20
4.1 Cíle metodologie výzkumu	20
4.1.1 Formulace výzkumného problému	21
4.1.2 Formulace hypotéz.....	21
5 TECHNIKA SBĚRU DAT.....	22
5.1 Dotazníkové šetření	22
5.1.1 Otázky zadané v dotazníkovém šetření	22
5.2 Polostrukturovaný rozhovor	25
5.2.1 Hlavní výzkumná otázka	25
6 CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ A VÝZKUMNÉHO SOUBORU ...	26
6.1 Charakteristika prostředí.....	26
6.2 Charakteristika výzkumného souboru	27
7 PRŮBĚH ŠETŘENÍ.....	27
7.1 Interpretace otázek a výsledků hypotéz dotazníkového šetření.....	27
7.2 Závěr dotazníkového šetření	31

7.3	Otázky a výsledky Polostrukturovaného rozhovoru	32
7.4	Závěr polostrukturovaného rozhovoru.....	43
	CELKOVÝ ZÁVĚR	46
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	48
	SEZNAM ZKRATEK	52
	SEZNAM PŘÍLOH.....	53

ÚVOD

Název bakalářské práce *Aspekty života dětí dětského domova Holice z pohledu vychovatelů* byl zvolen z důvodu zájmu pracovat na této významné problematice. Pod pojmem aspekty jsou označovány pravidla, finance, strava, zdraví, vztahy, koníčky, bezpečí, vzdělání. Jsou to aspekty, které jsou ukotvené v běžném životě dětí v DD.

Inspirací při psaní této práce byla autenticita přímé praxe v dětském domově, ale také osobní setkání s osobou, která prožila část svého života v dětském domově. Toto téma je stále velmi aktuální a nabízí nám dostatek prostoru pro provedení výzkumu a tím k prohlubování poznatků v dané oblasti. Tato práce je prospěšná, jak pro odborníky v dané profesi, studenty, tak i pro širokou veřejnost, která se o danou problematiku zajímá. Takto může získat větší náhled.

Výběr dětského domova v Holicích byl ovlivněn pozitivním přístupem celého personálu a kvalitním zázemím pro děti. Budova prošla v roce 2010 rekonstrukcí, dětský domov je ve vlastnictví Pardubického kraje. Školské zařízení vykonává činnost v dětském domově a školní jídelně. Zařízení zajišťuje péči dětem s nařízenou ústavní výchovou. Objekt disponuje 36 lůžky, v budově se nachází i samostatný byt, který je určen dospívajícím od 16 let. V tomto věku se děti pomalu vedou k osamostatnění a přípravě na možný odchod ze zařízení. V areálu zařízení se nachází tréninkový byt, který je určen osobám nad 18 let. V DD jsou vytvořeny 4 rodinné skupinky, nyní se tu nachází 28 dětí ve věku 3-23 let.

V první kapitole teoretické části čtenáře seznámíme s vývojem dítěte uvnitř rodiny, významem rodinných vztahů a péčí směrem k dítěti v prvních letech života, zaměříme se také na naplňování potřeb uvnitř rodiny. Po uvedení do problematiky navazuje druhá kapitola, která pojednává o dětském domově jako instituci a také o možnosti smysluplného života jeho klientů. Ve třetí kapitole teoretické části bude popsáno a rozebráno povolání samotného vychovatele, podmínky vykonávání dané profese, jeho role a význam ve vzoru a výchově dětí.

Praktická část je vedena kvantitativním výzkumem prostřednictvím dotazníku, poté je doplněna a rozšířena kvalitativním šetřením metodou polostrukturovaného rozhovoru. Cílem bakalářské práce je vyhodnotit, jak vychovatelé vnímají život dětí v dětském domově. Zda-li jsou podle nich dostatečně uspokojeny aspekty života dětí v tomto institucionálním zařízení a zda je možné žít uvnitř instituce smysluplný život.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA A DÍTĚ

Rodina je považována za nejstarší lidskou společenskou instituci. Vznikla za účelem rozmnožování, vzniku a zachování daného živočišného druhu, aby lidstvo nevymřelo a dál se rodilo, což ostatně není podmínkou vytvářet rodinné vztahy. Hlavním účelem je své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat a celkově připravovat jedince pro život. Dítě se narodí do rodiny jako bezbranný článek, který potřebuje opečovávat, chránit, a to hlavně ze strany matky a otce, případně dalších blízkých (Matějček, Z. 1994).

Ve společenských vědách bylo vytvořeno několik definic, které popisují, co vlastně rodina je. Nejvíce se shodují na tomto znění „*rodina je společenská skupina jedinců, kteří jsou spojeni pokrevními vztahy, právními svazky (manželství, adopce) a společnou domácností. Dospělí členové pak zodpovídají za výchovu dětí a plní společensky uznané role, vyplývající z jejich soužití.*“ (Kocurová, M., Klugerová, J., Bosáková, A. 2013, s. 25)

Pod pojmem rodina si představí něco jiného sociolog, právník, hospodář, demograf. Otázkou je, co by na rodinu řeklo samotné dítě. Jak by se vyjádřilo, kdyby to umělo a mohlo okamžitě mluvit dospělou řečí. Přesto můžeme hodnotit, jakým způsobem se dítě uvnitř rodiny cítí, dobrým pomocníkem jsou nám k tomu psychologické testy, zkoušky, rozborů jeho spontánních nebo navozených projevů (Matějček, Z. 1994).

1.1 RODINA A JEJÍ VLIV NA VÝVOJ JEDINCE

Rodina se stává pro narozené dítě nenahraditelnou součástí jeho života. Dítě získá od svých biologických rodičů určitou genetickou výbavu. Členové rodiny mají zásadní vliv na celkovém rozvoji osobnosti jedince, nejvíce k tomu dochází v nejranějším období, a to v oblasti tělesné, duševní, sociální. Podstatné je, že rodiče mají vliv na socializaci dítěte. Jedinec se potom dokáže sám zařadit. Ví, kdo je, kam patří, jaké má místo, jakou má roli, zná vlastní postavení ve společnosti (Dunovský, J. 1986).

Základem funkčnosti rodiny je šťastné manželství rodičů, kterému nechybí vzájemná láska, důvěra, úcta (Kopecká, I. 2011).

Podle Dunovského by měla rodina plnit čtyři základní funkce:

- Biologicko-reprodukční funkce
- Ekonomicko-zabezpečovací funkce
- Emocionální funkce
- Socializačně-výchovná funkce

Biologicko-reprodukční funkce má zajistit narození potomků. Ekonomicko-zabezpečovací funkce se týká rodiny, nyní vnímáme rodinu jako důležitou spotřební jednotku. Tato funkce se prolíná z materiální do sociální a duševní oblasti, v níž zajišťuje členům rodiny životní jistoty. Emocionální funkce je podstatná z důvodu soudržnosti celé rodiny jako celku. Důležitá je, jak pro děti, tak pro dospělé. Dochází k pocitům životní stability a k uspokojení životního naplnění. Socializačně-výchovná funkce je pojímána jako jedna z nejpodstatnějších, protože zabezpečuje dítěti poskytování kvalitní péče, výchovy a uspokojuje jeho potřeby v jeho nejlepším zájmu (Kocurová, M., Klugerová, J., Bosáková, A. 2013).

Rodina je nepostradatelná pro rozvoj jedince, jeho začlenění, fungování ve společnosti. Výchova dítěte a emocionální podpora směrem k dítěti patří k nejvýznamnějším funkcím rodiny. Kvůli narušení některých z funkcí dochází ke katastrofálnímu dopadu na život dětí, tak i celé společnosti (Tamtéž, s. 26).

Dítě se učí sexuální roli, která je velmi důležitá pro období předškolního věku. Podstatou úspěchu je přítomnost pozitivně přijímaného rodičovského vzoru. Dívka, která se má stát vyrovnanou a společensky přijímanou a kompetentní ženou musí mít ve vývoji matku nebo její náhradu. Také chlapec se bude špatně orientovat v tom, co je správné mužské chování, pokud nebude vystavován přímému vlivu otce nebo jiné mužské náhrady. Pro formování sexuální role jedince je důležitý přímý kontakt se ženou i mužem (Matoušek, O. 1997).

Narozené dítě je geneticky obdařeno k tomu, aby mohlo najít člověka, k němuž si vytvoří bezpečnou vztahovou vazbu a tím se k němu přimkne. Během prvního roku života si tuto emocionální vazbu k dotyčnému pečovateli vytváří a vyžaduje od něho ochranu, péči a podporu (Brisch, Karl, H. 2012).

Autor (Matějček, Z. 1994, s. 16) definuje: „*Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají a je pro ně zcela nepodstatné, zdali tihle „jeho“ lidé na to mají či nemají potvrzení z porodnice.*“

Podle zakladatele Johna Bowlbyho, který založil teorii vztahové vazby (attachmentu) je vztahová vazba: „*Neviditelné emocionální pouto, které velmi specificky spojuje dva lidi navzdory prostoru a času.*“ (Brisch, Karl, H. 2012, s. 15)

Dítě se potřebuje vyvíjet v prostředí stálém a citově příznivém, cítit přijetí ze strany rodiny a citovou vřelost. Funkce matky, otce i kohokoliv jiného, který se stává činitelem a vychovává dítě, je funkce neomezená časem a místem. Významným určujícím činitelem je citový zájem na životě dítěte. V interakci mezi vychovatelem a vychovávaným je myšleno předávání citových podnětů a vzájemného citového zaujetí, a to je právě to, co dělá rodinu rodinou. Pokud dítě cítí ze strany rodičů zájem a pocit důležitosti, vytváří to pevný rodičovský vztah. Jenom tak se může dítě naučit to, co je nejdůležitější a nejpodstatnější a žádná škola ani univerzita mu tohle nemůže zajistit (Matějček, Z. 1994).

1.2 VÝZNAM RODIČOVSKÉ PÉČE A LÁSKY V PRVNÍCH LETECH ŽIVOTA

Konečně přišel den, kdy si rodina novorozené dítě odnáší domů, děťátko, které je křehké, jemné a bezmocné. Jedinec, který se narodil do lidské společnosti a vyžaduje lidský kontakt. Dítě k dobrému psychickému vývoji potřebuje dostatek podnětů, smysluplný svět, životní jistotu, pozitivní identitu a otevřenou jasnou budoucnost (Matějček, Z. 2005).

Vývoj jedince probíhá soustavně, plynule a bez narušení. Dítě, které sledujeme každý den nám přijde stejné a zdá se nám, že nedochází k velkým vývojovým změnám. Když ho vidíme jednou za měsíc, skoky ve vývoji nelze přehlédnout. Pokud, ale shledání s dítětem proběhne po ještě delší době, zachytíme v něm období rychlejších změn a potom na to naváže období, kdy se toho zase tolik neděje. V tu chvíli se všechny předešlé zisky rozvíjí a v zákrytu se chystá zase něco nového (Matějček, Z. 1999).

Už od samého počátku dítě potřebuje pro optimální vývoj osobu, která se jedinci plně věnuje s velkou pozorností, a která se nechává vést intuicí a empatií. To, že je to s největší pravděpodobností matka, vyplývá z toho, že je pro to předem biologicky i psychologicky připravena. Právě kontakt matky s dítětem v prvních minutách, hodinách a dnech vede k úspěšné interakci mezi nimi. Nesmírně jemná interakce dítěte s matkou přináší oběma stranám radost a pocit uspokojení. Je potřeba vytvořit vhodné podmínky k častému a přirozenému styku s matkou. Aby matka často dítě kojila, komunikovala s ním, aby dítě mělo dostatek něžného kožního kontaktu. Také je důležité, aby si matka v prvních dnech s dítětem „hrála“, to je důležité pouze pro vzájemné potěšení. Pro další vývoj dítěte je důležité, aby matka byla emočně dostupná a měla o dítě zájem a opakovaně s ním vstupovala do konverzace. Emoční nedostupnost matky směrem k dítěti může vést k závažnému ohrožení daného jedince (Langmeier, J., Krejčířová, D. 2006).

Důležitou podstatu ve vývoji má také otec. Otec, který se o dítě spontánně zajímá a má přirozené pečující sklony, přispívá k harmonii celé rodiny, malé dítě dokáže být spojovacím činitelem (Matějček, Z. 2005). Otec nemá v úplném začátku vývoje dítěte specifickou roli. Pokud, ale dochází k tomu, že se otec o dítě zajímá podobně jako matka a věnuje mu dostatek času a pozornosti, vytváří se mezi nimi podobná vazba jako má dítě s matkou. Vztah mezi otcem a dítětem může dítěti nabídnout zdroj alternativní jistoty, bezpečí a stimulace. Děti si vytváří citovou vazbu na oba rodiče. Častěji bývá vztah s otcem jako sekundární, většinou se do jejich vztahu odráží zkušenost samotného jedince, kterou nabyl prvotně ve vztahu k matce. To značí, že dítě očekává určitý způsob chování, reakce na potřeby apod. Dítě, které si postupně vytvoří bezpečný vztah k oběma rodičům, má v dalším vývoji velkou výhodu (Vágnerová, M. 1999).

Dítě začíná vnímat své rodiče jako vzor a přebírá jejich chování a jednání. Proto je přítomnost mužského a ženského pozitivního vzoru rozhodující během utváření osobnosti dítěte (Shapiro, L. 2009).

Kvalita rodičovského přístupu záleží na osobnosti, na úrovni zvládnutí rodičovské role, také na zkušenostech a motivaci. Matka a otec mají rozdílný přístup v rodičovském chování. Hra otce s dítětem je aktivnější, dochází více k stimulaci tělesné aktivity jedince a tato hra je více vzrušující. Z tohoto důvodu je významnou zkušeností pro budoucí hru s kamarády, jeho vrstevníky. Při tomto hraní dochází k většímu rozvoji kognitivního

vývoje a dítě se stává více nezávislé. Na rozdíl od matek, které se zaměřují na klidnější hru s hračkami, knížkami, vypráví příběhy a tím dochází více k verbalizaci (Vágnerová, M. 1999).

Hra se stává pro dítě tím, čím pro dospělého člověka práce. Hra doprovází dětský věk. Děti většinou vyžadují spolupráci rodiče při hraní. Ve hře se projevuje individualita každého člověka (Matějček, Z., Pokorná, M. 1998).

Rodiče by měli dodržovat několik zásad při učení svých dětí. První zásada je, aby situace byla pro děti příjemná. Nebudeme nutně spěchat a za každou cenu tlačit, aby dítě co nejdříve dovednost ovládalo. Dobrým příkladem je pro nás např. učení dětí na nočník. Nebudeme vytvářet napětí ani paniku, nočník by neměl být studený, ani moc teplý, neměl by být pro dítě nijak nepříjemný. Další zásada apeluje na to, aby dítě vždy od rodičů přesně chápalo, co se po něm chce. Třetí zásada dává důraz na jednotnost a důslednost ze strany rodičů k dítěti. A to nejpodstatnější, po správném výkonu následuje vždy odměna ve formě pochvaly a ocenění (Matějček, Z. 1999).

Víme dnes s jistotou, že každé dítě potřebuje dospělého vychovatele, který má k němu hezký a jemný vztah. Tento vztah není jednostranný. Aby o dítě rodiče s láskou a citem mohli pečovat, musí být na dítěti něco, co uspokojuje jejich hluboké životní potřeby. Tyto hluboké potřeby tu musí být dokonce dříve, než se dítě narodí, protože jinak bychom se na jedince nemohli tolik těšit a poté toto nadšení vyjadřovat péčí (Matějček, Z. 2017).

Některé z těchto funkcí můžeme hned vyjmenovat. Na úplně prvním místě je potřeba stimulace. Potřebujeme, aby náš nervový systém byl zásobován podněty z okolí, aby tyto podněty tu byly v dostatečném množství, proměnlivosti, kvalitě. Nesmí dojít k tomu, že máme pocit nudy. Tohle nám zajistí právě děti, protože dítě je nevyčerpatelným zdrojem podnětů. Rodiče potom zpětně poukazují většinou na to, že život bez dítěte by byl nudnější, smutnější, že by jim něco chybělo k radosti. Další důležitá potřeba je potřeba učení. Děti nejsou jenom předmětem našeho pozorování, zábavy a potěšení, jsou také zdrojem podstatných lidských prožitků a zkušeností. Rodiče postupně zrají a stávají se moudřejšími a děti šťastnějšími. Na třetím místě můžeme vyjádřit potřebu bezpečí a jistoty. Toto uspokojení zažíváme, když kolem sebe máme lidi, které máme rádi a můžeme se na ně spolehnout. Takovými hlavními vysílacími jednotkami by právě měli

být rodiče svým dětem. Dítě přijímá lásku a také ji vrací nazpět. Čtvrtou zásadou je společenské uznání. Tato potřeba musí být spojená s tím, že známe svoji vlastní cenu a vážíme si sebe samotných. Máme zdravé sebevědomí. Když by došlo k tomu, že bychom nebyli nikým přijímáni a uznáváni, tak by se náš život stal smutnou cestou. Z tohoto pohledu dítě dobře vnímá, jak jsou rodiče spokojeni. Dítě zhodnocuje dospělého člověka a umožňuje mu, aby převzal roli i důležitost jedinečnosti rodiče. Poslední potřebou je potřeba otevřené budoucnosti. Výchova dítěte je každému přístupnou tvořivou činností, přesahující náš vlastní život. Podle těchto potřeb můžeme zhodnotit, že děti velice potřebují rodiče, ale i rodiče potřebují děti (Matějček, Z. 2017).

1.3 POTŘEBY DÍTĚTE

Dle teorie Abrahama Herolda Maslowa, který rozděluje základní potřeby v pyramidě, je důležité, aby jedinec měl uspokojeny nejdříve základní fyziologické potřeby a posléze může mít uspokojeny potřeby vyšší (Atkinsonová, 2003).

První částí jsou potřeby fyziologické. Jsou to úplně ty nejzásadnější a nejpodstatnější potřeby našeho těla, patří do nich dýchání, vylučování, přijímání tekutin, příjem potravy, potřeba tepla, sexuální potřeba a podobně. Druhá část obsahuje potřeby bezpečí. Potřebujeme se všichni cítit v bezpečí, kdy nás nic neohrožuje, cítíme jistotu, podporu, zdraví a pocit pohody a klidu. Do třetí části pyramidy řadíme sociální potřeby. Přirozeně pokud máme uspokojeny potřeby fyziologické a potřeby bezpečí, tak začínáme směřovat k potřebám sociálním. Vyhledáváme přátele, intimní a partnerský život, potřebujeme komunikaci a podporu ze strany rodiny. Chceme dávat lásku, ale také jí přijímat, chceme být přijímáni druhými lidmi. Další část zahrnuje potřeby úcty, respektu a uznání. V poslední části jsou zastoupeny potřeby růstu. Jedinec, který má ostatní potřeby uspokojené, touží po kognitivních potřebách, estetických potřebách a potřebách seberealizace. Do kognitivních potřeb můžeme řadit vzdělání, cestování, poznání, celkové pochopení okolí, rozšiřování schopností a vědění. Do potřeb estetických patří pocit krásna, estetiky, umění, příjemného prostředí kolem sebe. Do oblasti seberealizace zahrnujeme potřebu naplnit svůj potenciál, toužíme po produktivitě a tvořivosti (Abraham Maslow - Pyramida potřeb, online).

Základní lidské potřeby mají společné všichni žijící jedinci a v žádném případě nezáleží na rase, věku, pohlaví. Cílem těchto potřeb je, že se cítíme fyzicky, psychicky, sociálně v harmonii (Kopřiva, 2005).

Rodina by měla naplňovat směrem k dítěti fyzické, citové, intelektuální, morální potřeby. Na samotném začátku života jedince je to právě matka, která naplňuje za normálních podmínek jeho potřeby. Nabízí mu první emocionální podněty, stará se a ošetřuje. Otec vstupuje v pozdějším věku a vytváří dítěti vzor chování, zdroj jistoty a autority, připravuje jedince na život. Ale také sourozenci mají pro jedince výrazný vliv. Rodina formuje osobnost daného dítěte. Proto je velmi důležité, aby byly uspokojeny základní životní potřeby, aby docházelo ke správnému vývoji (Langmeier, J., Matějček, Z. 2011).

Můžeme popsat 5 základních potřeb dítěte. Na prvním místě můžeme uvést základní potřebu dostatečné stimulace, jedinec by měl mít ve vývoji dost podnětů. Tyto podněty mají být v dostatečném množství a kvalitě. Nemělo by dojít k tomu, že podnětů bude málo, ale ani přehnaně mnoho. Také by nemělo dojít k tomu, že budou velmi slabé nebo velmi silné. Důležitá je také proměnlivost podnětů, aby si dítě rychle nezvyklo, protože tím by se ztrácela účinnost. Na druhé místo můžeme zařadit smysluplný svět pro jedince. Touto potřebou je myšlen určitý řád a systém ve věcech a ve vztazích. Je to základní předpoklad, aby z podnětů, které jsou přiváděny smyslovými orgány do mozku člověka, mohly vznikat poznatky a zkušenosti a tím by se dítě dokázalo učit. Např. dítěti se něco povede, my mu to dáme náležitě najevo a s úsměvem na tváři ho pochválíme. Jako třetí je potřeba životní jistoty a lásky od matky a otce. Je žádoucí, aby bylo dítě milováno, ale také mohlo milovat. Pouze až s jistotou se může jedinec vydávat na dobrodružnou cestu za poznáváním svého světa. Životní jistotu dítě získá od svých rodičů nebo od svých blízkých. Za čtvrté je potřeba pozitivní identity. Je to identita vlastního „já“. Rodiče mohou brzy vidět na dítěti, že dokáže vyjádřit, co zrovna chce a co ne. Takže pokud má dítě jistotu ve své rodině, tak ví, že se na ni může spoléhat, že má svůj význam, hodnotu. Jestli bude dostatečně přijímán od svých lidí, tak si více bude uvědomovat své „já“, tím více bude stoupat jeho sebejistota, sebevědomí. Kolem dvou let života jedinec přijímá „rodinnou identitu“, kdy se zúročí vše, co se prostřednictvím výchovy do jedince vložilo. Poslední je potřeba otevřené budoucnosti. Budoucnost, naděje a perspektiva jsou aspekty,

kteří ovlivňují jedince na jeho cestě životem. Přibližně kolem jedenácti nebo dvanácti let si tuto otevřenou budoucnost člověk začíná plně uvědomovat (Matějček, Z. 2005).

Pokud dítě vyjadřuje svoje potřeby a přání, tak řádný vychovatel na to dokáže vhodně reagovat a zvládá se do jedince vcítit (Helus, Z. 2015). Každé dítě potřebuje v rodinném zázemí rodiče, kteří dítě učí, rozvíjí, vedou ke zlepšení a k dospělosti (Eyreovi, L., R. 1996).

Nemáme bohužel jen „správné“ rodiny. Najdeme také děti, které vyrůstají ve špatných rodinných podmínkách, tyto děti jsou ohroženy ve výchově, ale také někdy bohužel na životě. Deprivaci v rodině nelze ignorovat. V rodině nejsou uspokojeny základní životní potřeby dětí. Jedinci nemusí dostávat dostatek podnětů, např. nedostatek sociálních, emočních podnětů nebo může dojít k porušení vztahů nebo k separaci. Je náročné zjistit, co bylo rozhodující a co zase přídatné. Dítě vyžaduje těsné soužití blízkých členů své rodiny, takže pokud chybí v rodině základní člen domácnosti, může dojít k deprivaci. Často dochází k tomu, že deprivace v rodině předchází deprivaci v ústavních zařízeních nebo na ni navazuje (Langmeier, J., Matějček, Z. 2011). Rozsah neuspokojených základních potřeb odpovídá míře narušení celkového stavu a rozvoje jedince (Dunovský, J. 1986).

Pokud dojde k tomu, že vlastní rodina není schopna postarat se o své dítě, tak v tomto případě je pro jedince lepší náhradní rodina, která to zajistit dokáže. Matka může být nahrazena milující ženou, která k dítěti přistupuje s láskou a péčí (Langmeier, J., Matějček, Z. 2011). Rodina se stává domovem pro dítě a vnímání domova mohou zajistit „náhradní rodiče“ a to někdy kvalitněji, nežli rodiče biologičtí (Burešová, P., Vaš'átková, J., Vyhnálková. 2008).

Děti projevují radost a pocit uspokojení smíchem. Pokud je rodič, který smích u dětí potlačuje, dochází k tomu z důvodu, že někdo potlačil smích vnitřního dítěte rodiče, pak tento daný rodič bude potlačovat smích u svých dětí. Toto chování má dopad později na to, že jedinec se stává nervózním, upjatým a celkově bez radosti. Jestliže se naopak dítě cítí špatně a něco mu chybí, tak začne plakat. Mělo by to být pro rodiče signálem, aby něco změnili a utěšili je (Bradshaw, J. 2018).

2 POSTAVENÍ DĚTSKÉHO DOMOVA Z HLEDISKA ÚSTAVNÍ PÉČE

2.1 TYPY ÚSTAVNÍ PÉČE

Zákon č. 109/2002 Sb. „o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.“ (Zákony pro lidi, online, cit. 2021-02-13)

Zákon č. 333/2012 Sb., „kterým se mění zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.“ (Zákony pro lidi, online, cit. 2021-02-13)

Zákon č. 89/2012 Sb., „občanský zákoník.“ Tento zákon obsahuje také rodinné právo. (Zákony pro lidi, online, cit. 2021-02-13)

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictvích ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.“ (Zákony pro lidi, online, cit. 2021-02-13)

Zákon č. 203/2019 Sb. „kterým se mění zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.“ (Zákony pro lidi, online, cit. 2021-02-13)

Dětský domov, dětský domov se školou a výchovné ústavy řadíme mezi školská zařízení, která vykonávají ústavní výchovu. Diagnostické ústavy jsou řazeny do školských zařízení, která plní diagnostické povinnosti v oblasti plnění ústavní nebo ochranné výchovy či předběžného opatření.

V těchto zařízeních je poskytována péče, která je za normálních podmínek poskytována rodičem nebo jinými osobami, které mají dítě svěřené do vlastní péče rozhodnutím příslušného orgánu. Péče se vztahuje na jedince, u kterých byla nařízena ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, ale také u dětí, kterým bylo vydáno předběžné opatření nebo u dětí, které nejsou občany ČR, ale splňují podmínky dané zvláštním zákonem. Instituce může také plnit zaopatření zletilé nezaopatřené osobě, která se nachází v ústavní nebo ochranné výchově a chystá se na budoucí povolání. Pouze nejdéle do 26 let věku za podmínek sjednaných v dané smlouvě mezi nezaopatřeným jedincem a zařízením (Slomek, Z. 2010).

Ústavní výchovu soud nařídí, zdali je výchova dítěte vážně ohrožena nebo je narušena a žádná výchovná opatření nevedla k nápravě. Také pokud rodiče nejsou schopni výchovu dítěte zabezpečit. Než dojde k nařízení ústavní výchovy, tak se soud snaží zjistit, jestli výchovu nelze obsadit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost vždy před zařízením v ústavním prostředí (Virtuální knihovna - NRP, online).

Do dětského domova jsou umístěny osoby s nařízenou ústavní výchovou, které současně nemají závažnější poruchy chování. Dětský domov poskytuje funkce výchovné, vzdělávací a sociální. V zařízení vzniká péče o jedince podle jejich individuálních potřeb. Děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí institucionálního zařízení (Slomek, Z. 2010). Věková hranice těchto jedinců se pohybuje od 3 do 18 let. Pokud dále studují, pobývají v dětském domově do 26 let věku. V zařízení je poskytována péče v rodinných skupinách. Tyto skupiny nahrazují běžnou péči rodičů (MŠMT - Databáze ústavní výchovy, online).

2.2 INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE DĚTÍ V SOUČASNÉ DOBĚ

Funkce institucionálního zařízení můžeme zahrnout do tří podstatných bodů:

1. Podpora a péče: Dochází k poskytování chybějícího zázemí nebo péče, kterou jedinec vyžaduje ke svému bytí. Pokud by ústavní zařízení nebylo, tak by kvalita života jedince byla nízká, v některých případech by nemohl žít dál.
2. Léčba, výchova a resocializace: Úsilí o kvalitnější, lepší změnu každého, kdo do zařízení přijde. Předpokládá se, že člověk ze zařízení odchází v jiném stavu, než v jakém do zařízení přišel.
3. Omezení, vyloučení, represe: Tyto funkce se týkají hlavně věznic, psychiatrických zařízení, kde je nedobrovolný pobyt nebo táborů pro uprchlíky apod. Pokud by zařízení pro tyto jedince neexistovalo, tak by společnost mohla být ohrožena kriminálními nebo psychicky nemocnými jedinci (Matoušek, O. 1999).

V dětském domově by mělo být umožněno aktivně trávit svůj volný čas, docházet na kroužky podle zájmu a výběru jednotlivců. Aktivně zapojit každého, aby se dokázal starat o svoje věci a následně umožnit zapojení do domácností. Terapeutické práce jsou

podstatné hlavně pro děti týrané, zneužívané, které vyžadují citlivý přístup. Instituce zprostředkovává spolupráci s rodinou, jestliže to situace umožňuje (Bořová, A. 2008).

Standardy kvality péče o jedince ve školských zařízeních vykonávající ústavní a ochranou výchovu a preventivní výchovnou péči, jsou označeny pod názvem Metodický pokyn MŠMT. Cílem standardů je nastavení a udržení úrovně kvality poskytované péče ve školských zařízeních. Snaha o zvyšování kvality péče o jedince v těchto institucionálních zařízeních a vymezení hodnot, které jsou pro dítě v oblasti jeho situace v zařízeních důležité a zásadní. Standardy se zaměřují na šest oblastí plnění. Prvním bodem je vztah dítěte k sobě samému, pozitivní vztah ke své rodině a blízkým. Také zahrnuje vztah k ostatním dětem a pracovníkům v zařízení, spolužákům, přátelům, vztah k různým věcem, ke svému vlastnímu tělu a přírodě. Snaha o podporu individuálního vztahu mezi dítětem a pracovníkem. Celkově podpořit pozitivní vazby a pracovat s problémovými vztahy. Druhý bod obsahuje podporu práce s individuálním příběhem dítěte, snižování a eliminace narušených vztahů, snaha o spolupráci rodiny a blízkých s konkrétním zařízením apod. Do třetího bodu můžeme zahrnout jedince, který je aktivní tvůrce a účastník svého procesu. Další bod popisuje jedince jako součást komunity nebo obce, ne pouze zařízení. Pátý bod tvrdí, že nejpodstatnější je nahlížet na potřeby a individualitu jedince. Další oblast zahrnuje podporu dítěte na cestě k dospělosti, podpořit dítě při vykročení ze zařízení do jeho samostatného života. Nesmíme zapomenout na poslední oblast, a to je celková ochrana dítěte (Národní ústav pro vzdělávání, online).

Jedinec, který je umístěn do zařízení vyžaduje pocit bezpečí a celkového klidu. Docílení takového stavu dítěte lze pouze, když jedince bereme jako plnohodnotné partnery, dokážeme jim projevat důvěru, pokoru, ale také známe vzájemné limity. Důležité je respektovat soukromí, individualitu a odlišné minulosti jedince, neboť mají dopady na jeho přítomnost (Bořová, A. 2008).

Vychovatelé, speciální pedagogové, sociální pracovníci, terapeuti a rodinní asistenti se řadí do pomáhajících profesí, které se významně podílejí na uspokojení potřeb dětí v institucionálním zařízení. Mimo dětský domov pomáhají lékaři, učitelé, pracovníci OSPOD (Tamtéž, s. 54-56).

2.3 ŠANCE A RIZIKA SPOJENÁ S POBYTEM V DĚTSKÉM DOMOVĚ

Jedno z vážných rizik dlouhého pobytu v institucionálním zařízení je hospitalismus¹. Jedinec je v zařízení plně zabezpečený a je mu poskytována pravidelná péče, na kterou se aklimatizuje. Jedinec se setkává s menším počtem spolubydlících, ale naopak se střídajícím se personálem, nachází se v omezeném prostoru uvnitř instituce. Z toho důvodu dochází k tomu, že se dítě lépe orientuje v prostředí, které je omezené. Přijímá redukované odpovědnosti, povinnosti a celkově celý život, který je v přirozeném prostředí ovšem úplně jiný. Důsledky mohou být ve zhoršené schopnosti komunikovat s lidmi, omezený zájem o svět, ale také je možná regrese², nenacházení uspokojení v činnostech apod. Dalším rizikem je „ponorková nemoc“³, která vzniká z důvodu možného neměnného prostředí v zařízení. Člověk je pak více vyčerpaný a má sníženou toleranci. Fáze optimismu a naladění ve skupině vystřídá fáze nepřátelského jednání. Tento stav může být i mezi nejlepšími přáteli. Někdy může dojít k ohrožujícím případům. Bohužel se instituce stává prostředím, kde je poměrně lehké, aby k šikaně docházelo. Je důležité, aby se násilí nestalo pozitivně přijímaným prostředkem uplatnění potřeb a práv člověka. Jedině vhodná a přijímaná autorita může předcházet těmto stavům a zamezit rozvoj hned v začátku (Matoušek, O. 1999).

Možným rizikem je také omezení nebo ztráta soukromí. Dobré je přistupovat k tomuto problému organizovaně. Vhodné je, když děti mají pokoj po dvou nebo po třech a samy si určí s kým. Takové podmínky, ale nelze často vytvořit. Klienti jsou nuceni přizpůsobovat se nastolenému režimu a nahlížet na potřeby ostatních obyvatel (Tamtáž, s. 122).

¹ Stav dobrého přizpůsobení na umělé institucionální podmínky doprovázený snižující se schopností přizpůsobení na neústavní přirozený život.

² Návrat k dřívějšímu nebo méně vyspělému vzorci chování, jednání a prožívání.

³ Stav napětí, nesnášenlivost lidí v uzavřeném prostoru.

Děti, které jsou umístěny v institucionálním zařízení mají větší předpoklad, že budou trpět deprivacním syndromem, neboť v předešlém domácím prostředí nebyly vytvořeny vhodné podmínky a tím nedocházelo k uspokojování potřeb v dostatečném rozsahu po velmi dlouhou dobu (Langmeier, J., Matějček, Z. 2011).

Typy deprimované osobnosti v ústavním zařízení podle Langmeiera a Matějčka (2011):

1. Přízpůsobivý typ: V tomto příkladu nejsou odchylky nebo nápadnosti v chování.
2. Sociálně hyperaktivní: U těchto dětí často dochází ke školnímu selhání. Tento typ se projevuje neklidem, těkavostí.
3. Sociálně provokativní: Projevující se drzostí, negativismem, agresivitou, neklidností nebo naopak mohou být pohodlní, pasivní a bez zájmu. Celková nerovnováha v činnostech a chování.
4. Utlumený typ: Projevuje se apatickým a pasivním postojem. Děti hůře navazují komunikaci s ostatními lidmi.

Šance neboli podpora, která je umožněna dětem v institucionálním prostředí, má účel rozvíjet jedince v zájmu jeho zdravého vývoje, umožnit rozvoj vlastních schopností, dovedností, přípravy na vzdělávání a povolání. Měla by mu být zajištěna individuální péče. Děti bývají podporovány při rozvoji svých názorů, zájmů, víry a také při socializaci ve společnosti. Do krátkodobých a dlouhodobých cílů můžeme zahrnout vytváření prostředí pro všestranný rozvoj osobnosti. Snaha vést jedince k úctě, morálce, právu, péči o domácnost a životní prostředí. Připravovat je na rodinný život mimo zařízení a celkově je vést k samostatnosti. Umožnit přiměřeně řídit svůj volný čas. Snaha o rozvíjení pozitivních vztahů k ostatním lidem, ale také pozitivní vztah k práci. Učit děti, aby využily svůj potenciál k dalšímu rozvoji apod. (Lazarová, B. 2008). Dětský domov se snaží, co nejvíce přiblížit poskytování péče podle scénáře v přirozeném rodinném prostředí (MÜHLPACHR, P. 2001).

3 VYCHOVATEL A DĚTSKÝ DOMOV

3.1 VYCHOVATEL JAKO POVOLÁNÍ

Zákon č. 563/2004 Sb. „o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.“ (Zákony pro lidi, online, cit. 2021-02-13)

Zákon č. 379/2015 Sb. „kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.“ (Zákony pro lidi, online, cit. 2021-02-13)

Pedagogickým pracovníkem je považována ta osoba, která vykonává výchovnou, vyučovací, speciálně pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou aktivitu, která ovlivňuje vzdělávaného jedince. Do kvalifikačních předpokladů je zařazeno absolvování vysoké školy v oboru speciální pedagogika pro vychovatele nebo sociálního pedagoga. Ale též pro osoby, které absolvovaly vysokoškolské nebo středoškolské studium zaměřené na pedagogiku, ta musí být doplněna o absolvování programu, který se zaměřuje na oblast speciální pedagogiky. Dále je důležitá přímá pedagogická práce s daným jedincem. Vychovatel má významný podíl na vývoji osobnosti dětí, studentů. Činnost je poskytována převážně v různých pedagogických, sociálně pedagogických, sociálních nebo volnočasových zařízeních. Toto povolání může využít v domově mládeže, internátu nebo školní družině, v domově dětí nebo v mnoha dalších institucích (Vychovatel NSP.cz, online).

3.2 ROLE VYCHOVATELE V DĚTSKÉM DOMOVĚ

Role vychovatele v zařízení má obsahovat soubor očekávaného chování, jednání, která zastává pozici dané profese. Svoji roli aplikuje v institucionálním zařízení, které má následně vliv na rozvoj jedince. Vychovatel pracuje v zájmu individualistických a společenských cílů. Výchova ze strany vychovatele k jedincům má být ve smyslu podpory celkového harmonického rozvoje jedince a vytváření vhodných podmínek ve výchově a vzdělávání (Strouhal, M. 2013).

Každé dítě je individuální, originální a projevuje se odlišně, tento fakt je při vychovávání potřeba brát v úvahu. Individuum je v podstatě něco jedinečného, ale také

nedělitelného, je to jeden jednotný uzavřený celek. Z tohoto celku nelze nic ubírat ani přidávat (Všetečka, J. 1920).

Podle Stankowski (2004) se jedinec vlivem výchovy rozvíjí po stránce psychické a sociální. Vytváří se snaha pedagogicky organizovat společenské prostředí, aby kladně ovlivňovalo již vzniklé negativní stránky vychovávaného jedince, který do instituce přišel. Je podstatné živelné rozvíjení osobnosti dostatečně usměrňovat, ale zase ve vhodných mezích. Důležité je předávat osvojené pozitivní hodnoty vychovávaným. Vychovatel při vychovávání osobnosti jedince řeší:

1. Pedagogickou prevenci a ochranu před škodlivými vlivy
2. Pedagogický zásah při výchově uvnitř prostředí ostatních lidí
3. Snahu o nahrazení získaných negativních zkušeností
4. Přeučení různých zlovyků a jiných záporných vlastností

Vychovatel je chápán jako ta osoba, která svoji aktivitu opírá o sympatii, empatii, lásku, chtění pomoci a zároveň se snaží vytvářet prostředí klidu, harmonie a náklonosti. Pokud přistupuje k vychovávaným tvrdě, používá rozkazy, donucení, tlačí jedince do všech činností, vytváří prostředí plné napětí, chladu, strachu, tak si dítě k tomuto vychovateli nedokáže vytvořit vhodný vztah, který je v tomto procesu vyžadován. Vychovatel, který je organizátor procesu resocializace sociálně nepřizpůsobivých jedinců řeší mnoho otázek a hledá vhodné řešení. To, jakými vlastnostmi disponuje, ovlivňuje práci s jedinci, kteří mají problémy v prožívání, motivaci, chování nebo v oblasti emocí apod. (Stankowski, A. 2004).

3.3 POSLÁNÍ A NÁPLŇ PRÁCE VYCHOVATELE

Do náplně práce můžeme zahrnout péči, zajištění dostatečného bezpečí, administrativu, snahu o profesionální rozvoj, vlastní výchovnou práci s jednotlivcem a skupinou. Pokud mluvíme o péči, tak máme konkrétně na mysli činnosti, které vedou k uspokojování základních potřeb dětí. Do oblasti bezpečí je zahrnuto poskytnutí první pomoci, zajištění péče o nemocného jedince, doprovod dítěte k lékaři, přivolání

záchranné služby, pokud to vyžaduje situace. Je proškolen a dodržuje PO⁴ a BOZP.⁵ Do administrativy patří všechny možné záznamy. Příkladem může být vedení dětských sešitů o evidenci vydaných školních pomůcek, prostředků a dohlížení, aby se s věcmi vhodně hospodařilo, ale také zápis důležitých projevů dětí. Každý vychovatel by se měl snažit o vlastní profesní rozvoj, měl by mít tendenci se dál vzdělávat a nacházet oblasti, ve kterých se potřebuje zlepšit. Vychovatel má utvářet vhodné návyky a dovednosti, ale také by měl usilovat o úplné zapojení jedinců do běžných, rovněž volnočasových aktivit a zvyšovat jejich motivaci a pílí. Všechny činnosti jsou poskytovány v zájmu současných trendů (Žufníček, J., Pacnerová, H., Zelenda Kupcová, A. 2012).

Úkoly výchovy můžeme dělit podle Bendla (2015):

1. Přípravuje jedince k osvojování společenských rolí
2. Vede osobu k sebevýchově
3. Tvoří podmínky pro samostatný vývoj
4. Chystá jedince k plnění společenských úkolů ve společnosti
5. Umožňuje přenášet společensko-historické poznatky z generace na generaci
6. Předává důležitost lidské kultuře
7. Stará se o harmonický vývoj osobnosti
8. Vytváří specifické individuální činnosti pro dané jedince
9. Organizuje prostředí a různé situace, které poté kladně ovlivňují jedince, ale i skupiny

Vychovatel s rizikovými jedinci v ústavní péči pracuje poměrně často. Práce s dětmi a dospívajícími je poměrně náročná. Vychovatelova orientace v této problematice je významná pro poskytování adekvátní péče, která se má stát účinnou. Nestačí pouze znalosti v této oblasti, ale také dovednosti vychovatele k vychovávaným. Musí zvládat práci ve skupině, pečovat o jejich vnitřní vztahy, udržet si vhodný postoj a následně dokázat tento stav udržet co nejdéle. Při hledání vhodných řešení při práci s rizikovými

⁴ Požární ochrana

⁵ Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

jedinci, bývá kladen důraz na úroveň kvality současného, ale také budoucího života daného člověka. V tomto se odborníci musí umět rychle orientovat a vhodně se rozhodovat. Schopnost reflektovat svou práci patří k důležitým aspektům výchovné činnosti, kterou by měl každý odborník zdatně ovládat. Bez zpětné vazby nedokáže vychovatel správně hodnotit svou dosavadní činnost a následně se vyvarovat chyb, kterých se mohl někdy dopustit. Využívá se forma supervize zaměstnanců, která se zaměřuje na rozvoj profesionálních dovedností a kompetencí v daném sektoru (Žufniček, J., Pacnerová, H., Zelenda Kupcová, A. 2012).

Vychovatel přebírá odpovědnost za své počínání v oblasti výchovy a vede dítě nejlepším možným záměrem. Je to profese, která se musí vykonávat s láskou a vášní, pokorou a motivací, pouze pedagogické vlohy a vědomosti nedělají úspěšné vychovatele.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V teoretické části byl popsán pojem rodina a její důležité zastoupení při vývoji samotného dítěte. Byla rozvedena důležitost péče a lásky v prvních letech života, ale také podstatné potřeby, které by měly být pro jeho harmonický rozvoj uspokojovány. Ve druhé kapitole teoretické části bylo popsáno postavení dětského domova z pohledu ústavní péče a vymezení týkající se zákonů. Na tomto základě poté byla rozebrána aktuální péče dětí v institucionálním zařízení a její možná rizika a šance uvnitř tohoto objektu. Ve třetí kapitole teoretické části došlo k zasazení povolání samotného vychovatele do kontextu dětského domova a byly vymezeny související zákony. Významnou součástí byla popsána role, náplň práce a poslání profesionálního a vhodného vychovatele.

Teoretická část dokáže poskytnout důležité informace, které povedou k lepšímu porozumění celé praktické části.

4.1 CÍLE METODOLOGIE VÝZKUMU

Téma bakalářské práce bylo vybráno z důvodu osobní iniciativy pracovat na takto významné problematice. Měla jsem možnost poznat kamaráda, který prožil část svého života v dětském domově, to byl první impulz k prohlubování mých poznatků, dále mě k výběru vedla samotná praxe v dětském domově, kde jsem měla možnost více poznat děti, zamyslet se nad jejich životem a na základě toho vytvořit cíl výzkumu nesoucí název:

Jsou dostatečně uspokojovány aspekty života klientů dětského domova z pohledu vychovatelů?

Pod aspekty jsem vymezila potřeby: zdraví, strava, vztahy, pravidla, finance, koníčky, bezpečí a vzdělání. Jedná se o nejpodstatnější oblasti, kterým je potřeba věnovat pozornost. Výběr pracoviště v Holicích byl ovlivněn zastoupeným profesionálním týmem, který se snaží plně věnovat dětem a nahrazovat přirozené rodinné zázemí.

4.1.1 FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Jsou dostatečně uspokojovány aspekty života dětí uvnitř dětského domova z pohledu vychovatelů?

4.1.2 FORMULACE HYPOTÉZ

Hypotéza je chápána jako výrok, který se buď přijme (verifikuje) nebo zamítne (falzifikuje). Hypotéza je základním nástrojem praktického výzkumu vykonávaného hypoteticko-deduktivní metodou. Jde o vztah mezi nejméně 2 proměnnými jevy. Hypotéza musí být testovatelná, měřitelná.

Při tvorbě hypotéz vycházíme z modelu ideální funkční rodiny, kde jsou výše uvedené aspekty splněny. Ověřujeme, zdali jsou v dětském domově aspekty dostatečně uspokojeny, tak jako je tomu ve funkčních rodinách. Vytvořili jsme 8 hypotéz podle výše uvedených 8 aspektů, které jsou takto rozděleny i v dotazníkovém šetření.

1. V dětském domově je po dětech vyžadováno dodržování a plnění pravidel, tak jako je to ve funkčních rodinách.
2. Děti v dětském domově mají bohatou stravu a vhodné stravovací návyky jako děti z funkčních rodin.
3. U dětí z dětského domova je rozvíjena finanční gramotnost a hospodaření s penězi jako u dětí z funkčních rodin.
4. Děti z dětského domova mají stejné podmínky v oblasti vzdělávání jako děti z funkčních rodin.
5. Děti z dětského domova mají možnost výběru volnočasových aktivit jako děti z funkčních rodin.
6. Děti z dětského domova mají stejnou zdravotní péči jako děti z funkčních rodin.
7. Děti z dětského domova mají stejnou podporu při navazování pozitivních vztahů jako děti z funkčních rodin.
8. Dětem z dětského domova je poskytnuto bezpečné zázemí stejně jako dětem z funkčních rodin.

5 TECHNIKA SBĚRU DAT

Při zpracování praktické části byla použita kvantitativní a kvalitativní metoda sběru dat. Do kvantitativního šetření bylo zvoleno dotazníkové šetření, které je tvořeno výběrovými otázkami, tato metoda výzkumu je poté rozšířena a doplněna polostrukturovaným rozhovorem.

Obvykle je kvalitativní šetření chápáno jako součást nebo doplnění, rozšíření kvantitativního výzkumu, druhým názorem je, že kvantitativní metoda je protipólem kvantitativního šetření probíhajícího v přírodních vědách (Hendl, J. 2005).

5.1 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Průcha (1995) definoval dotazníkové šetření jako metodu pro hromadné shromažďování dat prostřednictvím písemně zadaných otázek. Dotazník je systém předem připravených a přesně formulovaných otázek, které jsou logicky seřazeny a dotazovaná osoba (respondent) na ně odpovídá písemnou formou. Kvantitativní výzkum prostřednictvím dotazníku využívá metodu dedukce, vyznačuje se testováním hypotéz. Výhodou této metody je rychlost a jasnost sběru informací. Tato metoda je poskytnuta pro větší počet respondentů. Při tomto šetření dochází ke statistickému zpracování dat (Chráška, M. 2016).

Pro tento výběr šetření byly vybrány uzavřené otázky, při kterých respondenti vybírají odpovědi z výběru nabízených variant, tento druh dotazníku se vhodně zpracovává. Podle počtu variant a způsobu zpracování jsou vytvořeny otázky výběrové, kde si respondent vybírá jen jednu z nabízených variant odpovědí. Otázky, které jsou použity jsou podle funkce otázkami výzkumnými, prostřednictvím těchto dat získáváme potřebné údaje a informace.

5.1.1 OTÁZKY ZADANÉ V DOTAZNÍKOVÉM ŠETŘENÍ

Bylo zvoleno 8 vybraných aspektů, které dále dělíme na konkrétní otázky z konkrétní oblasti.

1. Pravidla

- a) Dbá se v zařízení na to, aby docházelo k dodržování pravidel?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- b) Mají děti v DD běžné povinnosti, které musí plnit?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- c) Jsou děti informovány, když nedodrží nastavená pravidla uvnitř zařízení?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

2. Strava

- a) Obsahuje strava prospěšné látky? (bílkoviny, vitamíny, sacharidy, minerály apod.)

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- b) Mohou se děti podílet na výběru jídla?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- c) Můžou si děti jídlo přidat?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

3. Finance

- a) Vedou se děti k finanční gramotnosti?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- b) Dostávají děti určitý obnos peněz na měsíc?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- c) Učí se děti hospodařit s penězi?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

4. Vzdělání

- a) Jsou děti v zařízení podporovány ve vzdělávání?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- b) Mají děti možnost si školu vybrat podle vlastního výběru?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- c) Dochází vychovatelé na třídní schůzky?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

5. Koníčky (zájmy)

- a) Mají možnost si děti vybrat koníček mimo DD, na který pak pravidelně dochází?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- b) Jsou děti v DD vedeny ke sportu?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- c) Je dětem zajištěn výběr volnočasových aktivit uvnitř zařízení?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

6. Zdraví

- a) Mají děti poskytnutou dostatečnou péči, pokud se u nich vyskytne nemoc?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- b) Poskytuje se dětem uvnitř zařízení psychologická péče?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- c) Hlídá se, aby děti chodily pravidelně na zdravotní vyšetření?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

7. Vztahy

- a) Je snaha o kontakt dítěte s rodinou, pokud má o dítě zájem?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- b) Vnímají děti vychovatele jako autoritu, vzor?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- c) Mluví často vychovatel o navazování pozitivních vztahů s dítětem?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

8. Bezpečí

- a) Vytváří se v zařízení takové podmínky, aby se jedinec cítil v bezpečí?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- b) Zajímají se vychovatelé, jak se dítě v zařízení cítí?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

- c) Je zajištěn dětem v zařízení individuální přístup?

Možná odpověď: ANO/NE/SPÍŠE ANO/SPÍŠE NE

5.2 POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

Kvalitativní výzkumné šetření využívá induktivní formy vědeckých metod, hloubkovou analýzu jednotlivých případů, získává popis zajímavých skutečností a rozvíjí teorii. Probíhá obvykle v přirozených podmínkách sociálního prostředí. Výzkum má pružný charakter, tím je myšleno, že se ze základu rozvíjí, mění a přizpůsobuje podle okolností a získaných výsledků. Kvalitativní metoda prostřednictvím rozhovoru většinou pracuje s menším počtem respondentů, ale umožňuje větší objem dat a bohatší popis. Při kvalitativním šetření je charakteristická intenzivní interakce výzkumníka s respondenty. (Hendl, J. 2005).

Polostrukturovaný rozhovor je částečně řízený, je zařazen mezi rozhovorem strukturovaným a nestrukturovaným. Rozhovor má předem daný soubor témat a volně přidružené otázky. Pořadí, volba slov, formulace může být při tvorbě změněna. Při zpracování je důležité vytvořit návod k rozhovoru, kvalitně vést rozhovor, záznam dat a poté dojít k vyhodnocení. „*Vedení kvalitativního rozhovoru je umění i vědou zároveň. Vyžaduje dovednost, citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplínu.*“ (Hendl, J. 2005, s.168-172)

5.2.1 HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Jakým způsobem jsou naplňovány aspekty života dětí uvnitř dětského domova z pohledu vychovatelů a jsou podle nich tyto aspekty uspokojeny dostatečně?

Tato hlavní otázka byla přesněji konkretizována tím způsobem, že byla doplněna upřesněnými podotázkami.

1. Pravidla

Jaká pravidla jsou v zařízení striktně vyžadována?

2. Strava

Jakým způsobem probíhá stravování v zařízení?

3. Finance

Jakým způsobem jsou děti vedeny k financím?

4. Vzdělání

Jakým způsobem jsou děti podporovány ve vzdělávání a jak funguje příprava do školy?

5. Koníčky (zájmy)

Jakými koníčky se děti uvnitř a mimo zařízení zabývají nejčastěji?

6. Zdraví

Kdo a jakým způsobem řeší nemocné dítě v zařízení?

7. Vztahy

Jakým způsobem podporujete uvnitř zařízení pozitivní vztahy mezi dětmi?

8. Bezpečí

Jakým způsobem přistupujete k dítěti, aby se v zařízení cítilo bezpečně?

6 CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ A VÝZKUMNÉHO SOUBORU

6.1 CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ

Výzkumné šetření probíhalo v dětském domově, instituce se nachází ve městě Holice na adrese Husova 623. Tento objekt je řazen do školského zařízení pro výkon ústavní výchovy. Dětský domov pečuje o jedince v zájmu jejich individuálních potřeb. Do zařízení jsou umístěovány jedinci od 3 do 18 let. Nicméně je možné v domově pobývat až do 26 let za předpokladu, že je jedinec nadále ve školském vzdělávacím procesu. Aktuálně je v dětském domově 28 dětí. V zařízení dochází k plnění výchovných, vzdělávacích a sociálních funkcí. Péče je zajišťována ve čtyřech rodinných skupinách, je snaha rozdělit děti do skupin podle jejich rodinných vazeb. Děti dochází do škol, které jsou mimo zařízení.

Budova v roce 2010 prošla modernizací, nyní disponuje 36 pokoji, přičemž se v zařízení nachází i samostatný byt, který je určen pro jedince od 16 let, v tomto věku dochází k přípravě na postupné osamostatnění na vlastní samostatný život. V oblasti dětského domova je zajištěn tréninkový byt, který slouží osobám nad 18 let, v tomto věku by jedinec měl být zcela samostatný. Instituce podporuje a rozvíjí zájmovou činnost svých klientů, poskytují výtvarnou činnost, muzikoterapii, sociální hiporehabilitaci, pohybové aktivity, výlety, tábory, exkurze. Cílem činností je harmonicky rozvíjet osobnost, podporovat jedince v zájmech, vrozených dispozicích, ale také vést k pozitivním návykům.

6.2 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU

- I. Při dotazníkovém šetření bylo osloveno 12 vychovatelů, devět žen a tři muži.
- II. Polostrukturovaný rozhovor plnilo 5 vychovatelů, tři ženy a dva muži.

7 PRŮBĚH ŠETŘENÍ

I. Dotazníkové šetření

Do dětského domova bylo papírovou podobou dodáno 12 dotazníků pro identický počet respondentů. Vychovatelé byli informováni, že dotazníkové šetření je zcela anonymní a veškerá získaná data budou použita pouze pro účel praktického výzkumu.

II. Polostrukturovaný rozhovor s vychovateli dětského domova Holice

Před zahájením rozhovorů byli respondenti informováni o tématice a seznámeni s cílem bakalářské práce. Také byli obeznámeni s tím, že všechna data budou použita pouze pro účel empirického výzkumu. Respondenti byli dotázáni, zdali souhlasí s použitím diktafonu při rozhovoru, který umožňuje lepší kompatibilitu při sběru dat. Výzkumné šetření probíhalo v příjemném prostředí v DD. Z důvodu anonymity nebylo uvedeno jméno respondenta (vychovatele), ale došlo k nahrazení pomocí označení: respondent A/B/C/D/E.

7.1 INTERPRETACE OTÁZEK A VÝSLEDKŮ HYPOTÉZ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Dohromady se výzkumu účastnilo 12 osob, z nichž bylo devět žen a tři muži.

a) Pravidla

Výsledky analýzy dotazníkového šetření jsou uvedeny v příloze A.

Otázky: Dbá se v zařízení na to, aby docházelo k dodržování pravidel?

Mají děti v DD běžné povinnosti, které musí plnit?

Jsou děti informovány, když nedodrží nastavená pravidla uvnitř zařízení?

Závěr: V rámci tohoto aspektu odpovídáme na 1. hypotézu: „*V dětském domově je po dětech vyžadováno dodržování a plnění pravidel, tak jako je to ve funkčních rodinách*“, která byla potvrzena.

b) Strava

Výsledky analýzy dotazníkového šetření jsou uvedeny v příloze B.

Otázky: Obsahuje strava prospěšné látky? (bílkoviny, vitamíny, sacharidy, minerály)

Mohou se děti podílet na výběru jídla?

Můžou si děti jídlo přidat?

Závěr: V rámci tohoto aspektu odpovídáme na 2. hypotézu: „*Děti v dětském domově mají bohatou stravu a vhodné stravovací návyky jako děti z funkčních rodin*“, která byla potvrzena.

c) Finance

Výsledky analýzy dotazníkového šetření jsou uvedeny v příloze C.

Otázky: Vedou se děti k finanční gramotnosti?

Dostávají děti určitý obnos peněz na měsíc?

Učí se děti hospodařit s penězi?

Závěr: V rámci tohoto aspektu odpovídáme na 3. hypotézu: „*U dětí z dětského domova je rozvíjena finanční gramotnost a hospodaření s penězi jako u dětí z funkčních rodin*“, která byla potvrzena.

d) Vzdělání

Výsledky analýzy dotazníkového šetření jsou uvedeny v příloze D.

Otázky: Jsou děti v zařízení podporovány ve vzdělávání?

Mají děti možnost si školu vybrat podle vlastního výběru?

Dochází vychovatelé na třídní schůzky?

Závěr: V rámci tohoto aspektu odpovídáme na 4. hypotézu: „*Děti z dětského domova mají stejné podmínky v oblasti vzdělávání jako děti z funkčních rodin*“, která byla potvrzena.

e) Koníčky (zájmy)

Výsledky analýzy dotazníkového šetření jsou uvedeny v příloze E.

Otázky: Mají možnost si děti vybrat koníček mimo DD, na který pak pravidelně dochází?

Jsou děti v DD vedeny ke sportu?

Je dětem zajištěn výběr volnočasových aktivit uvnitř zařízení?

Závěr: V rámci tohoto aspektu odpovídáme na 5. hypotézu: „*Děti z dětského domova mají možnost výběru volnočasových aktivit jako děti z funkčních rodin*“, která byla potvrzena.

f) Zdraví

Výsledky analýzy dotazníkového šetření jsou uvedeny v příloze F.

Otázky: Mají děti poskytnutou dostatečnou péči, pokud se u nich vyskytne nemoc?

Poskytuje se dětem uvnitř zařízení psychologická péče?

Hlídá se, aby děti chodily pravidelně na zdravotní vyšetření?

Závěr: V rámci tohoto aspektu odpovídáme na 6. hypotézu: „*Děti z dětského domova mají stejnou zdravotní péči jako děti z funkčních rodin*“, která byla potvrzena.

g) Vztahy

Výsledky analýzy dotazníkového šetření jsou uvedeny v příloze G.

Otázky: Je snaha o kontakt dítěte s rodinou, pokud má o dítě zájem?

Vnímají děti vychovatele jako autoritu, vzor?

Mluví často vychovatel o navazování pozitivních vztahů s dítětem?

Závěr: V rámci tohoto aspektu odpovídáme na 7. hypotézu: „*Děti z dětského domova mají stejnou podporu při navazování pozitivních vztahů jako děti z funkčních rodin*“, která byla potvrzena.

h) Bezpečí

Výsledky analýzy dotazníkového šetření jsou uvedeny v příloze H.

Otázky: Vytváří se v zařízení takové podmínky, aby se jedinec cítil v bezpečí?

Zajímají se vychovatelé, jak se dítě v zařízení cítí?

Je zajištěn dětem v zařízení individuální přístup?

Závěr: V rámci tohoto aspektu odpovídáme na 8. hypotézu: „*Dětem z dětského domova je poskytnuto bezpečné zázemí stejně jako dětem z funkčních rodin*“, která byla potvrzena.

7.2 ZÁVĚR DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Pomocí sběru dat prostřednictvím dotazníkového šetření jsme zjistili, že aspekty (viz. příloha A-H) jsou naplňovány tak, jako ve funkčních rodinách, tím došlo k potvrzení hypotéz. U většiny položených otázek byla vybrána respondentem varianta odpovědi: ano, spíše ano, která se u různých aspektů procentuálně lišila a byla zastoupena nejčastěji (viz. příloha A-H). Pouze u tří aspektů byly z výběru zastoupeny také odpovědi ano, spíše ano, spíše ne. Jednalo se o otázky:

- Mohou se děti podílet na výběru jídla? (aspekt strava)
- Mají možnost si děti vybrat koníček mimo DD, na který pak pravidelně dochází? (aspekt koníčky/zájmy)
- Mají děti možnost si školu vybrat podle vlastního výběru? (aspekt vzdělání)

U prvních dvou otázek byla odpověď spíše ne zastoupena 8% z celkového počtu dotazovaných. U poslední otázky byla odpověď spíše ne zastoupena 17% dotazovaných.

Tyto výsledky z dotazníkového šetření jsou žádoucím ukazatelem, který bude dále rozšířen a doplněn prostřednictvím analýzy dat z polostrukturovaného rozhovoru.

7.3 OTÁZKY A VÝSLEDKY POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

Polostrukturovaný rozhovor plnilo 5 vychovatelů, tři ženy a dva muži.

- respondent A je žena ve věku 30 let
- respondent B je žena ve věku 32 let
- respondent C je žena ve věku 39 let
- respondent D je muž ve věku 35 let
- respondent E je muž ve věku 40 let

a) Pravidla

1. Otázka: Jaká pravidla jsou v zařízení striktně vyžadována a jsou podle Vás dostatečně naplňována?

Respondent A

Odpověď: „U nás v zařízení se dodržují autentická pravidla jako ve funkčním rodinném prostředí. Zaměřujeme se na prevenci patologických jevů. Je zákaz užívání návykových látek, držení zbraně, nebezpečných předmětů. V žádném případě není tolerováno, aby docházelo k fyzickému a psychickému násilí, nutné je dodržování pravidelné docházky do školy a následná příprava na další výuku, také je daným pravidlem, že děti musí hlídat čas, kdy mají z vycházek docházet zpět do zařízení. Děti mají uklízet společné prostory a prvotně hlavně svůj pokoj, vychovatelé na všechna tato pravidla dohlíží.“

Respondent B

Odpověď: „Pravidla v zařízení jsou usnesena ve vnitřním řádu dětského domova. Základem je, aby pravidla zabraňovala vstupu negativních jevů a podporovala prosociální chování dětí. Všichni se snaží zajistit kompletní řád bez agrese. Vychovatel vede záznam chování dětí v dětském domově. Snažíme se, aby tato pravidla byla u nás plněna tak, jako je to u běžných rodin.“

Respondent C

Odpověď: „V dětském domově děti musí věnovat dostatek času přípravě do školy, my jako vychovatelé dohlížíme na to, zda plní veškeré povinnosti ohledně přípravy. Děti pomáhají v úklidu, ve vaření, v péči o rostliny, ale také plní týdenní plán.“

Respondent D

Odpověď: „Děti musí plnit školní přípravu, úklid pokoje, povinnosti ohledně úklidu ve skupině, týdenní plán, slušné chování, dodržování správné hygieny, dodržování pravidel ohledně pobytu mimo zařízení. Pravidla jsou dostatečně plněna.“

Respondent E

Odpověď: „Důležité je dodržování úklidu, večerky, respektování soukromí, dodržování daného času vycházek, plnění školních povinností. Důležitá je tolerance, respekt, uznání, pochopení, přátelský vztah, ale také dětem vymezit výchovné hranice. Pravidla jsou u nás plněna dostatečně, protože bez režimu a pravidel by to v zařízení nešlo.“

2. Otázka: Jakým způsobem probíhá stravování v zařízení a je podle Vás stravování dostatečně zajištěno?

Respondent A

Odpověď: „Vychovatelé se pravidelně střídají při přípravě stravy. Děti se zapojují do přípravy, mohou vyjádřit názor na to, co by se mohlo vařit, ale ne vždycky lze vyhovět, nelze kupovat často sladkosti, hranolky, pizzu apod., i když víme, že to děti milují. Snažíme se, aby dětem v rámci stravy nic nechybělo a měly možnost si přidat. Podle mého názoru je strava dostačující a směřuje ke správnému vývoji.“

Respondent B

Odpověď: „Děti mohou docházet na oběd, jak do školní jídelny, tak zůstat v DD. Vaříme plnohodnotné teplé jídlo, které odpovídá zdravé a vyvážené stravě. Zajišťujeme samozřejmě, jak snídani, svačinu, tak večeři, tak jako je to v domácnosti u jiných dětí. Každé dítě může projevit svůj názor na to, co by chtělo vařit příště, někdy lze toto přání

splnit. Děti jsou zvyklé zapojovat se do přípravy ohledně stravování. Někdy krájí maso, někdy čistí zeleninu, záleží na zájmu a schopnostech každého dítěte. Stravování je zajištěno dostatečně.“

Respondent C

Odpověď: „Strava v dětském domově obsahuje bílkoviny, sacharidy, minerály, vitamíny a další důležité látky, které děti nutně potřebují k ideálnímu vývoji. Máme dostatek ovoce a zeleniny. Děti mají možnost si přidat a nejsou nuceny dojídat, když už nemohou. Strava je u dětí v rámci možností dostatečná.“

Respondent D

Odpověď: „Vychovatelé připravují jídlo dohromady s dětmi a to, jak oběd, tak večeři. Většina dětí si dělá snídani bez dozoru vychovatele. Děti mají možnost říct, co chtějí vařit a podle toho se snaží vychovatelé nakoupit. Je, ale jasné, že není v jejich zájmu nakupovat velmi sladká, tučná jídla, která dětem neprospívají, naopak se snažíme například sladké doplnit ovocem. Snažíme se zajistit dětem dostačující stravování.“

Respondent E

Odpověď: „Rodinné skupinky si vytváří svůj jídelníček a podle toho pak vaří. Dodržujeme čas, kdy se všichni scházíme u jednoho stolu, vytváří to emocionální, příjemné prostředí. Strava je základ, toto heslo platí i v dětském domově. Strava je v DD dostatečná.“

3. Otázka: Jakým způsobem jsou děti vedeny k financím a je tento aspekt naplněn dostatečně?

Respondent A

Odpověď: „Každé dítě má nárok měsíčně na osobní kapesné. Peníze má dítě uloženo v kase. Dítě, které si chce za peníze něco koupit, osloví vychovatele, který mu peníze předá. Mladší děti si nakupují s doprovodem vychovatele. Vedeme je k hospodaření s penězi. Dětem je vštěpována hodnota peněz, chceme, aby si uvědomovaly, že všechno něco stojí, jídlo, energie, hygiena, osobní potřeby apod. Bohužel někdy je to stále málo,

chtělo by dítě do celého procesu zahrnovat více. Děti, které odchází ze zařízení mají poměrně často problém v oblasti hospodaření s penězi a nadále s námi navazují kontakt ohledně finanční gramotnosti. Je to možná také tím, že najednou dítě nemá za sebou vychovatele, který mu ve všem radí a pomáhá.“

Respondent B

Odpověď: *„Děti se snaží hospodařit s penězi v rámci nákupu potravin na cvičné vaření. Dostávají pravidelné kapesné, snažíme se, aby peníze neutratily hned najednou, ale nějak smysluplně. Kapesné se odvíjí od věku a slušného chování jedince. Můžu říci, že se snažíme, aby v dospělém životě v této oblasti byly plnohodnotně zdatní a schopní, myslím, že by bylo žádoucí pravidelně a častěji děti obeznamenovat, co kolik stojí, co se každý měsíc musí platit a vést je více k šetření kapesného. Podle mého názoru, je to splněno částečně.“*

Respondent C

Odpověď: *„Klienti dostávají měsíčně kapesné, se kterým se učí hospodařit a následně neutrácet za hlouposti. Po dosažení 18 věku je možnost bydlet ve startovacím bytě, kde si jedinec vyzkouší být ještě samostatnější a orientovanější v hodnotě peněz. U nás je snaha hodnotu peněz přiblížit dětem tak, jako je tomu ve správné rodině, ale i tak vnímáme mezery v této oblasti. Myslím, že je tento aspekt uspokojen částečně a určitě by nebylo špatné, aby vychovatelé ještě častěji vštěpovali dětem hodnotu peněz nebo se společně účastnili přednášek na toto téma.“*

Respondent D

Odpověď: *„Každý vychovatel si vede osobní sešit, kde má zápis měsíčních výdajů své skupiny, např. za jídlo, hygienu. Dítě by mělo být seznámeno s hodnotou peněz. Výše kapesného se odvíjí od věku samotného dítěte. Chceme, aby děti měly možnost si své kapesné užít, ale zároveň, aby peníze neutrácely za hlouposti. Bohužel někdy peníze utratí rychleji, než bychom si přáli. Tento aspekt se snažíme zajistit dostatečně, ale spíše jde o částečnou podporu v této oblasti.“*

Respondent E

Odpověď: „Vedeme děti k finanční gramotnosti. Společně nakupujeme, bavíme se o výdajích, řešíme, co všechno je potřeba pravidelně měsíčně platit. Dobré je, když dítě je šetřivé, neutratí celé kapesné najednou a k tomu je všichni vedeme. Určitě je vhodné se financím věnovat ještě na společných přednáškách, seminářích, aby děti byly orientovanější v hodnotě peněz a více šetřily, proto si myslím, že je tento aspekt uspokojen částečně.“

4. Otázka: Jakým způsobem probíhá příprava do školy a je tato podpora ve vzdělávání dostatečná?

Respondent A

Odpověď: „Pravidelně pokaždé, když děti dorazí ze školy do dětského domova, dávají vychovateli žákovskou knížku, kde vychovatel kontroluje, jak si dítě vede. Samozřejmě nyní to jde kontrolovat i přes systémy v elektronické podobě. Kontrola a dohled nad úkoly bývá pravidlem, zjišťujeme, co je potřeba dopsat a doplnit. Věnujeme se přípravě do školy plnohodnotně a také pečlivě, takže tento aspekt je uspokojen dostatečně.“

Respondent B

Odpověď: „My jako vychovatelé máme povinnost kontrolovat a pomáhat při plnění domácích úkolů a přípravě na další vyučování. Snažíme se k tomu přistupovat tak, jak tomu je ve funkčních rodinách. Z důvodu většího počtu dětí je to časově náročnější, ale snažíme se vše stíhat.“

Respondent C

Odpověď: „Dítě po příchodu ze školy otevře zápisník s úkoly a následně vychovatel kontroluje, co je potřeba doplnit. Také dochází ke kontrole prospěchu, poznámek nebo pochval. Vychovatelé chodí na třídní schůzky a komunikují s učiteli o prospěchu a chování dětí. Je snaha, aby dítě mělo kladný vztah ke vzdělávání, vedeme debaty o tom, jak je důležité se vzdělávat. Plnění školních povinností v dětském domově, je z naší strany dostatečné.“

Respondent D

Odpověď: „Naší povinností je dohlížet a pomáhat dětem s úkoly a přípravou. Jsou děti, které potřebují v oblasti vzdělávání větší dohled a podporu a pak máme jedince, kteří pracují skoro samostatně. Vždycky klademe důraz na individuální potřeby dětí. Komunikujeme s vyučujícími a chodíme na třídní schůzky. Tento aspekt je zabezpečen dostatečně.“

Respondent E

Odpověď: „V dětském domově se nachází více dětí, které nemají ambice a schopnosti dosahovat středního vzdělání s maturitou, je tu mnohem více dětí, které mají ukončeno vzdělání výučním listem. Ale kolikrát se stává, že si dítě vybere, kde by chtělo studovat, jen někdy to bohužel nemusí odpovídat schopnostem dítěte, je potřeba vést jedince a ukazovat „reálnější,“ schůdnější směr volby dle předpokladů a individualit osobnosti. Zároveň tu byly i děti, které vystudovaly VŠ. Snažíme se vést a podporovat děti v oblasti vzdělávání. Povídáme si o tom, co by chtěly jednou v životě dělat, ale také hledáme silné stránky, které by mohly být rozhodující při volbě školy nebo povolání, samozřejmě se věnujeme plně přípravě na školu, ta je u nás dostatečně zajištěna.“

5. Otázka: Jakými koníčky se děti uvnitř a mimo zařízení zabývají nejčastěji a je tento aspekt uspokojen dostatečně?

Respondent A

Odpověď: „Uvnitř zařízení se děti věnují kresbě, tvorbě výrobků, ale také mají rády sport, např. fotbal, házenou. Svůj čas věnují také elektronice, snažíme se, aby u toho netrávily většinu volného času. Pokud mluvíme o zájmech mimo DD, tak většina dětí chodí do kroužků mládeže, kde si vybírají kroužek podle svého zájmu. Možnost výběru zájmových činností je dostatečné, ale co se týká výběru koníčků mimo zařízení, není možné platit velmi drahé koníčky.“

Respondent B

Odpověď: „U nás se lze zapojit do výtvarných činností, pohybových aktivit, hraní deskových her dohromady s vychovateli. Je také možnost muzikoterapie. Mimo zařízení vyrážíme společně na výlety, zájezdy, tábory. Kluci nejčastěji dochází na sportovní kroužky, dívky zase mají rády tanec, keramiku. Každé dítě má aspoň jeden koníček, který ho naplňuje. Zájmy mimo instituci se odvíjí od slušného chování, když víme, že dítě má veškeré povinnosti splněny, nepokulhává morálka. Děti mohou vybírat z dostatečného množství koníčků a činností.“

Respondent C

Odpověď: „V dětském domově se chlapci věnují sportovním aktivitám, hraní her, potřebují mnohem více zapojovat hrubou motoriku a jsou více soutěživí než holky. Proto pořádáme sportovní akce, např. fotbal, florbal. Dívky se spíše zaměřují na klidnější aktivity, jako je malování, četba, vaření. Dívky mají povětšinou větší trpělivost na činnosti, které vyžadují větší soustředění a trpělivost. Děti mají možnost docházet do DDM. Množství koníčků mimo zařízení je omezeno finančními prostředky. Zájmy jsou zajištěny dostatečně.“

Respondent D

Odpověď: „Nejčastěji se děti věnují pohybovým aktivitám, ale také poměrně často společně s vychovateli vaří a pečou. Nesmíme opomenout společně strávený čas nad dobrou deskovou hrou, která rozvíjí myšlení, paměť, pozornost. V dnešní době je těžké odpoutat mladé lidi od moderní technologie. Často mluvíme o tom, že na mobilu a ve hře nezažijí skutečný život, i přesto je tato aktivita také dost zaměstnává. Tento problém vnímám jako celosvětový. Mimo zařízení se věnují chlapci nejčastěji parkourovému skákání a děvčata preferují tanec. Děti mají široký výběr aktivit.“

Respondent E

Odpověď: „Uvnitř zařízení jsou klienti podporováni v tanci, sportu, vaření, četbě, kreslení, tvoření, účast na muzikoterapii, někdy také docházíme na hiporehabilitaci. Jezdíme také na poznávací výlety a exkurze. Děti mohou docházet na kroužky podle

vlastního výběru mimo zařízení. Nejčastěji dochází na keramiku, florbal, hudebku, výtvarnou výchovu. Zajištění podmínek pro plnění zájmů dětí je dostatečné.“

6. Otázka: Kdo a jakým způsobem řeší nemocné dítě v zařízení a je péče o zdraví dětí zajištěna dostatečně?

Respondent A

Odpověď: „Vychovatel, který má službu zajistí péči a případně ošetření dítěte v období nemoci. Kontroly u lékařů a preventivní prohlídky řeší nejčastěji asistent pedagoga. Vychovatel zapisuje data a čas preventivních prohlídek. Péče v nemoci je zajištěna dostatečně.“

Respondent B

Odpověď: „Zdravotní stav jedince řeší vždy vychovatel s asistentem pedagoga. Veškeré problémy se hlásí obvodnímu lékaři dítěte. My jako vychovatelé se staráme o dítě, které je nemocné, tak jako je tomu v rodinách. Hlídáme např. užívání léků, měření teploty, klidový režim apod. Péče o tyto jedince je zajištěna dostatečně.“

Respondent C

Odpověď: „Fyzické a psychické změny jedince kontroluje a řeší vychovatel. Vychovatel kontroluje celkový zdravotní stav dítěte a veškeré jeho odchylky. Vychovatel kontaktuje lékaře nebo rovnou s dítětem do nemocnice dojde, pokud má podezření na nemoc. Preventivní vyšetření většinou zastává asistent pedagoga. V době nemoci se vychovatel o dítě pečlivě stará, vaří mu čaj, chystá mu jídlo, měří mu teplotu, podává mu léky, hlídá klidový režim. Péče je podobná jako v jiných rodinách, kde se rodiče starají o děti.“

Respondent D

Odpověď: „Zdravotní stav dítěte se v dětském domově řeší podobně jako ve funkční rodině. Staráme se, aby děti chodily na pravidelné zdravotní prohlídky, vše si zapisujeme do sešitu. V případě nemoci poskytujeme běžnou péči, zabezpečujeme zdravý vývoj dítěte. V případě nouze je okamžitě zavolána lékařská pomoc, záchranná služba. Péče je dostatečná, chceme, aby děti nic nebolelo a cítily se fit.“

Respondent E

Odpověď: „Vychovatel, ale také asistent pedagoga zajišťují zdravotní péči dětí v domově, respektive se o děti starají. Pokud dítě má preventivní kontrolu u svého obvodního lékaře, tak má po ruce asistenta pedagoga, který poté veškeré údaje z vyšetření předává vychovateli. Všechny údaje se pečlivě zapisují a hlídá se termín návštěv. Vychovatel řeší kontroly spíše u odborníků, jako je psychologická kontrola, kožní, chirurgická apod. Je to na domluvě s asistentem pedagoga. Snažíme se o poskytování dostatečné péče.“

7. Otázka: Jakým způsobem podporujete pozitivní vztahy mezi dětmi a je uspokojení emocionálních vztahů dostatečné?

Respondent A

Odpověď: „Tento aspekt je uspokojen částečně. Zapojujeme děti do společných aktivit ve skupině, vychovatel se má starat o pozitivní a přátelské vztahy uvnitř kolektivu dětí. Hrajeme společenské hry, tvoříme projekty na různá témata a potom se společně dozvídáme důležité poznatky o světě. Tyto aktivity upevňují vzájemnou toleranci, spolupráci, komunikaci a rozvíjí to tvořivost dětí. Podporování vztahů je v rámci našich možností dostatečné, problém vnímám v neschopnosti projevovat takovou lásku a věnovat se každému dítěti tak, jako to dělají správní biologičtí rodiče u svých dětí. Chybí tam mateřská láska, ta se nedá nahradit.“

Respondent B

Odpověď: „Základem dobrého vztahu je pěstování spolupráce mezi sebou, je důležité se naučit fungovat ve skupině a vzájemně spolu spolupracovat a tolerovat se. Aktivně si s dětmi povídáme o tom, jak se cítí. Hrajeme spolu hry, čteme si, koukáme na filmy, vaříme, toto všechno upevňuje pozitivní vztahy. Zajišťujeme dětem psychologickou odbornou podporu, kdy mají možnost docházet k psychologovi, ale i vychovatelé dítěti dokážou poskytnout oporu a empatii v těžších chvílích. Podstatná je prevence rizikového chování nebo včasný zásah vychovatele při problémech dětí. Vztahy jsou uspokojeny v zařízení částečně, uvědomujeme si, že nelze nahradit biologické emocionální pouto,

které v běžné funkční rodině vzniká s rodiči, kteří zajišťují přímou rodičovskou lásku, ale i tak se jako vychovatelé snažíme, co to jde. “

Respondent C

Odpověď: *„Děti si musí uvědomit, že vyžadujeme tolerující a přátelský přístup, základem jsou pravidla slušného chování, ale také podpora společných aktivit, které upevňují žádoucí vztahy. Všichni chceme, abychom se cítili spokojeně. V létě a v zimě se účastníme společných zápasů mezi jednotlivými skupinkami, kde trénujeme spolupráci v týmu, vzájemnou podporu a souhru. Veškeré hádky, neshody okamžitě řešíme, abychom předešli vzniku šikany. Jenom dětem někdy chybí ta biologická pravá láska, to zajistit bohužel úplně nelze. Vztahy jsou v zařízení uspokojeny částečně. “*

Respondent D

Odpověď: *„Snažíme se ke každému problému a dítěti přistupovat individuálně. Jsou tu děti, které si potřebují častěji povídat, některé naopak ocení společně strávený čas nad filmem nebo hrou. Naším cílem je vzájemně si užívat společného času. Dítě může navštěvovat psychologa, který je pro něho psychologickou podporou. Snažíme se podporovat vztahy, jak to jen lze. Někdy vidíme, že by nás děti chtěly jen pro sebe, chybí jim mateřské pouto. Tento aspekt je uspokojen v rámci našich možností. “*

Respondent E

Odpověď: *„Posilujeme společné vztahy na výletech, exkurzích, táborech, ale také při běžných činnostech, kdy vaříme, pečeme, hraje hry, koukáme na rozvíjející filmy, tvoříme výrobky, např. vánoční strom, svícny, ozdoby apod. Žádoucí je, aby mezi pracovníky panovala příjemná atmosféra a přátelský přístup, který se přenáší na děti. Vztahy jsou uspokojeny částečně, protože my jako vychovatelé nikdy nemůžeme nahradit kompletní funkční rodinu. “*

8. Otázka: Jakým způsobem přistupujete k dítěti, aby se v zařízení cítilo bezpečně a je bezpečí zajištěno dostatečně?

Respondent A

Odpověď: „*Jelikož víme, že dětem nedokážeme nahradit úplné soukromí v samostatném pokoji, snažíme se alespoň zajistit dětem podmínky, které by zajistily bezpečí a částečně jejich soukromí uvnitř instituce. Děti mají pokoj většinou po dvou. Rozdělujeme samozřejmě kluky a holky, výběr necháváme většinou na nich. Bavíme se s dětmi o tom, jak se cítí, ale také o jejich výhradách a potřebách. Bezpečí je zajištěno dostatečně.*“

Respondent B

Odpověď: „*Je možnost psychologické péče, psycholog dochází i do zařízení 2x do měsíce, pravidelně vedeme individuální pohovory s klienty, kdy řešíme, jak se cítí, co je trápí, co pro to můžeme udělat, jak to můžeme zlepšit. Je snaha zajistit dostatečné bezpečí dětí.*“

Respondent C

Odpověď: „*Dítě má v zařízení své zázemí, svůj pokoj, domácnost tety nebo strejdy (vychovatelé). Dáváme pozor, aby se v zařízení nevyskytovaly návykové látky, nebezpečné předměty či ostré předměty. Vybavení je přizpůsobeno věku a potřebě dětí. Potřebná je komunikace dítěte s personálem, školou, rodiči s cílem zajistit maximální bezpečí.*“

Respondent D

Odpověď: „*Každé dítě má v pokoji své vlastní místo, kde má své věci, hračky, oblečení, školní pomůcky apod. Pokud dítěti něco vadí, může oslovit vychovatele ve službě a situace se poté okamžitě řeší. Většina dětí má svůj vlastní mobil, který zajišťuje komunikaci v době, kdy dítě potřebuje s něčím pomoci a nenachází se v tu chvíli v domově (vycházky). Dítěti může být zajištěna schůzka s psychologem. Bezpečí a ochrana je zajištěna dostatečně.*“

Respondent E

Odpověď: *„Je snaha vytvořit bezpečné podmínky, tak jako je tomu v rodinném plnohodnotném zázemí. Většina dětí bohužel neměla dostatečně uspokojeno bezpečí v biologické rodině a my se snažíme tyto nedostatky z minulosti plně kompenzovat. Důležité je zajistit, aby dítě nic neohrožovalo, aby se cítilo komfortně, nemuselo mít z ničeho obavy. Jsou tu děti, které potřebují větší citovou blízkost vychovatelů, snažíme se v rámci možností tuto potřebu zabezpečit, ale dobře víme, že funkční plnohodnotnou rodinu zastoupit stoprocentně nelze.“*

7.4 ZÁVĚR POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

Cílem rozhovoru bylo zjistit, jakým způsobem jsou uspokojovány aspekty života dětí uvnitř dětského domova z pohledu vychovatelů a jestli jsou podle nich tyto aspekty uspokojeny dostatečně.

Aspekt Pravidla

Vychovatelé tvrdí, že pravidla v zařízení jsou dostatečně uspokojena. Je snaha o prevenci sociálních problémů, nežádoucích jevů a podporu prosociálního chování dětí. Dětský domov má zajistit ochranu klientům, ale i personálu, který se o děti stará. Děti musí mít milující pečovatele, ale také dostatečně nastavený řád, který vymezuje, co je žádoucí a co nepřijatelné. Nejčastěji se vychovatelé shodují na činnostech, jako jsou společné úklidy, úklidy vlastního pokoje, zákaz užívání návykových látek, dodržování času pravidelné docházky, dostatek prostoru na přípravu do školy, plnění týdenního plánu, slušné chování k dětem i personálu. V dětském domově jsou nastavena podobná pravidla jako ve funkčních rodinách.

Aspekt Strava

Vychovatelé se shodují, že aspekt stravy je v zařízení dostatečně uspokojen. Strava obsahuje prospěšné látky (sacharidy, minerály, bílkoviny, tuky, vitamíny apod.), děti se podílí na přípravě jídla, mohou projevit názor na to, co se bude vařit. Bohužel není možné pravidelně vařit podle jejich volby, je to z toho důvodu, že si děti vybírají převážně potraviny, které nejsou tolik zdraví prospěšné. Děti se v rámci své skupinky schází pravidelně u jednoho stolu, kde společně konzumují oběd, večeři, což vytváří pozitivní pouto. V dětském domově je stravování podobné jako ve funkčních rodinách.

Aspekt finance

Vychovatelé tvrdí, že je tento aspekt v zařízení uspokojen částečně. Vychovatelé se snaží vést děti k finanční gramotnosti, chtějí, aby děti znaly hodnotu peněz. Kapesné se odvíjí od věku jedince. Dítě společně s vychovatelem může chodit nakupovat potraviny, hygienu apod. Respondenti poukazují na skutečnost, že i přesto, že jsou děti k finanční gramotnosti vedeny, zdá se to být nedostatečné, nachází se tu stále jedinci, kteří po ukončení pobytu v dětském domově mají problémy samostatně v této oblasti fungovat. Je důležité věnovat této oblasti v zařízení více času.

Aspekt Vzdělání

Vychovatelé se shodují, že aspekt vzdělání je v zařízení dostatečně uspokojen. Podporují a pomáhají při přípravě školních povinností, přistupují individuálně při plnění domácích úkolů. Vychovatelé kontrolují žákovskou knížku nebo její elektronickou verzi, kde je znázorněno, jak si dítě ve škole vede a podle toho se snaží zajistit přípravu. Kontroluje se prospěch, poznámky nebo pochvaly. Děti nejčastěji dosahují učňovského vzdělání, ale vyskytují se tu i jedinci, kteří dosahují středního vzdělání, vyššího a vysokoškolského vzdělání. Je snaha pozitivně vést děti ke vzdělávání, společně komunikovat ohledně výběru další školy a volby na povolání.

Aspekt koníčky (zájmy)

Vychovatelé tvrdí, že jsou zájmy uvnitř a mimo zařízení dostatečně umožněny všem dětem. Každé dítě si najde svůj koníček, který ho naplňuje. Vychovatelé se snaží zajistit dětem takové podmínky, aby se nadále rozvíjely v tom, co je baví nejvíce. Pokud mluvíme o kroužcích mimo zařízení, tak děti nejčastěji dochází do Domu dětí a mládeže, kde si vybírají z volitelných koníčků. Vychovatelé popisují, že není možné dětem zajistit kroužek, který je finančně nákladnější.

Aspekt Zdraví

Vychovatelé podle jejich slov zajišťují dostatečnou péči o děti v průběhu nemoci a zabývají se zdravotním stavem dětí, po ruce mají asistenta pedagoga, který vychovateli pomáhá. Buď samotný vychovatel nebo asistent dochází s dítětem na preventivní kontroly. Vše se v záznamu eviduje, aby bylo zřejmé, kdy je další prohlídka a na co se během péče zaměřit. Nejčastěji k obvodním lékařům doprovází dítě asistent pedagoga. Vychovatelé dochází s dětmi k ostatním specializovaným odborníkům. Dětem zajišťují

v domově odpovídající péči, která je autentická jako ve funkční rodině, např. měří teplotu, vaří čaj, zajišťují podávání léků, medikamentů, hlídají klidový režim.

Aspekt Vztahy

Vychovatelé se shodují, že v rámci jejich možností a schopností zajišťují dostatečnou podporu pozitivních vztahů. Jediné, kde vnímají nedostatek je neschopnost plnohodnotně nahradit rodičovské emocionální pouto, které vzniká mezi biologickými rodiči a dětmi ve funkční rodině. K čemuž dochází z důvodu umístění dítěte do zařízení a chybějící rodičovské lásky. Vychovatelé vytváří spolupráci mezi dětmi prostřednictvím her, vaření, soutěží, tvoření výrobků apod. Vychovatelé hádky, neshody okamžitě řeší, aby předešli vzniku narušení pozitivních vztahů a vzniku šikany. Vztahy jsou v zařízení naplněny částečně.

Aspekt bezpečí

Vychovatelé tvrdí, že jsou dostatečně zajištěny podmínky bezpečí. Dítě má zajištěno v rámci možností dostatečné soukromí ve svém pokoji. Vybavení a pomůcky jsou přizpůsobeny věku a potřebě dětí. Dohlíží se na to, aby se v zařízení nevyskytovaly nebezpečné předměty, ale také návykové látky apod. Je důležité, aby se děti v dětském domově cítily komfortně, jedinci se mohou na vychovatele bez obav obrátit a následně projevit, jak se cítí, popřípadě čeho se bojí, co chtějí zlepšit. Psycholog dochází 2x do měsíce přímo do zařízení, je možnost odborné péče v oblasti vztahů. Ochrana a bezpečí je zajištěna v zájmu dětí. Personál se snaží dětem uspokojit tento aspekt, který v biologické rodině nemusel být dostatečně naplněn.

CELKOVÝ ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá aspekty života klientů dětského domova Holice z pohledu vychovatelů. Toto téma nám dává možnost pohlížet na důležitosti života dětí v tomto institucionálním prostředí. Cílem této práce bylo zjistit, zdali jsou dostatečně uspokojeny aspekty života dětí v tomto institucionálním zařízení a následně, zda je možné prožít v dětském domově smysluplný život.

Objektem se stal dětský domov v Holicích, který byl zvolen z důvodu konání praxe, ale také z důvodu pozitivního přístupu vychovatelů, kteří o děti pečují, jak po stránce biologické, psychologické, sociální a tím zajišťují uspokojení potřeb dětí. Respondenti (vychovatelé) se mají možnost vyjádřit k plnění těchto nejdůležitějších aspektů uvnitř zařízení. Vychovatelé v dětském domově nahrazují roli biologických rodičů, zastávají důležité místo ve výchovné oblasti dětí a pro děti se stávají nepostradatelnou součástí jejich života. Podstatou domova je vytvořit, co možná nejpřirozenější podmínky pro harmonický rozvoj klientů. Po ukončení pobytu v dětském domově by jedinci měli být připraveni pro praktický, samostatný a rodinný život.

Podstatou výzkumu bylo poukázat na to, zda jsou všechny aspekty dostatečně uspokojeny a případně, v čem vychovatelé vnímají nedostatky. Prostor pro zlepšení se jeví zejména v rozvoji finanční gramotnosti, jelikož je velmi důležité, aby při odchodu ze zařízení měly děti dostatek znalostí a dovedností, které povedou k pochopení a správné manipulaci s finančními prostředky v praktickém životě. Tento aspekt je v zařízení uspokojen částečně. Domnívám se, že by mohlo pomoci rozvíjet v mladším věku finanční gramotnost prostřednictvím her na výměnný obchod, poté se zaměřovat na poznávání peněz a jejich funkci, systematické kapesné dětí, pojmy týkající se finanční orientace, semináře na toto téma apod. V oblasti vztahů dle výzkumu také vyplývá, že dětem chybí blízké emocionální rodičovské pouto, které ve funkční rodině zastává matka a otec. Vychovatelé nemohou tuto lásku plně nahradit, i přesto se snaží dětem lásku a péči projevovat a vytvářet pozitivní vztahy ve skupině dětí, tento aspekt je uspokojen částečně. Jako možným zlepšením vnímám častější komunikaci dětí s psychologem, vychovateli, přednášky zaměřené na podporu v této oblasti nebo individuální psychoterapie. Tento problém nelze kompenzovat, ale můžeme se snažit o zmírnění této psychické ztráty.

Poslední oblast, ve které vychovatelé vnímají menší nedostatek jsou koníčky (zájmy), bohužel není možné, aby si dítě mohlo vybrat finančně náročný koníček, na který by pravidelně docházelo. Přesto se vychovatelé starají, aby klienti přímo v DD nebo mimo zařízení měli možnost širokého výběru zájmových činností, což je zásadní, tento aspekt uspokojen dostatečně.

V celkovém závěru práce docházíme k vyjádření, že aspekty jako jsou pravidla, strava, vzdělání, koníčky, zdraví, bezpečí jsou dostatečně uspokojeny a oblasti financí a vztahů jsou uspokojeny částečně. Klienti dětského domova Holice mohou prožít v zařízení smysluplný život. Doufám, že moje práce povede k dalšímu empirickému výzkumu, který by mohl rozšířit data o další možné důležité aspekty a jejich rozšíření aplikovat na větší počet dětských domovů, tím by mohlo dojít k porovnání uspokojených potřeb v dalších dětských domovech a následně k řešení částečně uspokojených aspektů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

1. ATKINSON, Rita L., 2003. *Psychologie*. Praha: Portál. ISBN 8071786403.
2. BENDL, Stanislav, 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
3. BOŤOVÁ, Antonie, 2008. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice*. Brno: Triada - poradenské centrum. ISBN 978-80-254-3353-9.
4. BRADSHAW, John, 2018. *Návrat domů: jak pečovat o své vnitřní dítě*. Vydání druhé, v Portálu první, revidované. Přeložil Augustin HEBELKA. Praha: Portál. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-262-1322-2.
5. BRISCH, Karl Heinz, 2012. *Bezpečná výchova: budování jisté vztahové vazby mezi rodiči a dětmi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0063-5.
6. BUREŠOVÁ, Pavla, 2008. POLÁCHOVÁ VAŠŤATKOVÁ, Jana a Pavla VYHNÁLKOVÁ, ed. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-7409-013-4.
7. DUNOVSKÝ, Jiří, 1986. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum. Hálkova sbírka pediatrických prací (Avicenum). ISBN 08-040-86.
8. DUNOVSKÝ, Jiří, 1999. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-254-9.
9. EYRE, Linda a Richard M. EYRE, 1996. *Tři kroky k pevné rodině: vytvořte pro sebe a pro své děti šťastnou rodinu*. Olomouc: Votobia. ISBN 80-85885-51-4.
10. HELUS, Zdeněk, 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.
11. HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
12. CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
13. KOCUROVÁ, Marie, Jarmila KLUGEROVÁ a Alice BOSÁKOVÁ, 2013. *Rodina v II. decenniu 21. století*. Praha: Educa Service. ISBN 978-80-87306-13-0.

14. KOPECKÁ, Ilona, 2011. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3877-2.
15. KOPŘIVA, Pavel, 2005. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála. ISBN 80-901873-6-6.
16. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.
17. LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK, 2011. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1983-5.
18. LAZAROVÁ, Bohumíra, 2008. *Strategie výchovy v zařízeních institucionální výchovy*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR. ISBN 978-80-86856-57-5.
19. MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ, 1998. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany: H & H. ISBN 80-86022-21-8.
20. MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.
21. MATĚJČEK, Zdeněk, 1999. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 2. vyd. Praha: Portál. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-320-x.
22. MATĚJČEK, Zdeněk, 2005. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-0870-6.
23. MATĚJČEK, Zdeněk, 2017. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-797-7.
24. MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.
25. MATOUŠEK, Oldřich, 1999. *Ústavní péče*. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-76-1.
26. MÜHLPACHR, Pavel, 2001. *Vývoj ústavní péče: (filosoficko-historický pohled)*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2512-3.
27. PRŮCHA, Jan, 1995. *Pedagogický výzkum: uvedení do teorie a praxe*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-132-3.

28. SHAPIRO, Lawrence E., 2009. *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj*. Vyd. 3. Přeložil Hana KAŠPAROVSKÁ. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-648-3.
29. SLOMEK, Zdeněk, 2010. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-84-6.
30. STANKOWSKI, Adam, 2004. *Nástin problematiky etopedie a sociální patologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7042-360-9.
31. STROUHAL, Martin, 2013. *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4212-0.
32. VÁGNEROVÁ, Marie, 1999. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-803-4.
33. VŠETEČKA, Jakub. *Individuální výchova: [část "Vychovatelství"]*. Jičín: J. Vsetečka, 1920. ISBN 6066-65.
34. ŽUFNÍČEK, Jan, PACNEROVÁ, Helena a Adéla ZELENDA KUPCOVÁ, 2012. *Vybraná témata výchovatelské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. ISBN 978-80-87652-59-6.

Seznam použitých internetových zdrojů

1. Grafologie a Psychologie. *Grafologie a Psychologie: Abraham Maslow - Pyramida potřeb* [online]. [cit. 2020-11-03]. Dostupné z: <http://ografologii.blogspot.com/2008/04/abraham-maslow-pyramida-potreb.html>
2. Zákony pro lidi. *Zákon č. 109/2002 Sb.* [online]. 29.03.2002 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>
3. Zákon pro lidi. *Zákon č. 333/2012 Sb.* [online]. 12.10.2012 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-333>
4. Zákon pro lidi. *Zákon č. 89/2012 Sb.* [online]. 22.03.2012 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
5. Zákon pro lidi. *Zákon č. 218/2003 Sb.* [online]. 31.07.2003 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>
6. Zákon pro lidi. *Zákon č. 203/2019 Sb.* [online]. 15.08.2019 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-203>
7. Zákon pro lidi. *Zákon č. 563/2004 Sb.* [online]. 10.11.2004 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>
8. Zákon pro lidi. *Zákon č. 379/2015 Sb.* [online]. 28.12.2015 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-379>
9. Institucionální (ústavní) péče o dítě. *Virtuální knihovna - NRP* [online]. [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/system-nahradni-rodinne-pece-v-cr/institucionalni-ustavni-pece-o-dite/>
10. Databáze ústavní výchovy. *MŠMT - Databáze ústavní výchovy* [online]. [cit. 2020-11-03]. Dostupné z: <https://dbuv.msmt.cz/zkratky.asp>
11. *Standardy kvality péče - Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2020-11-04]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/Standardy_kvality_pece_o_deti.pdf
12. Národní soustava povolání. *Vychovatel NSP.cz* [online]. [cit. 2020-11-10]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/vychovatel>

SEZNAM ZKRATEK

DD - Dětský domov

DDM - Dům dětí a mládeže

OSPOD - Orgán sociálně - právní ochrany dětí

PO - Požární ochrana

BOZP - Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
Příloha B – Dotazník.....	II
Příloha C – Dotazník.....	III
Příloha D – Dotazník	IV
Příloha E – Dotazník	V
Příloha F – Dotazník	VI
Příloha G – Dotazník	VII
Příloha H – Dotazník	VIII

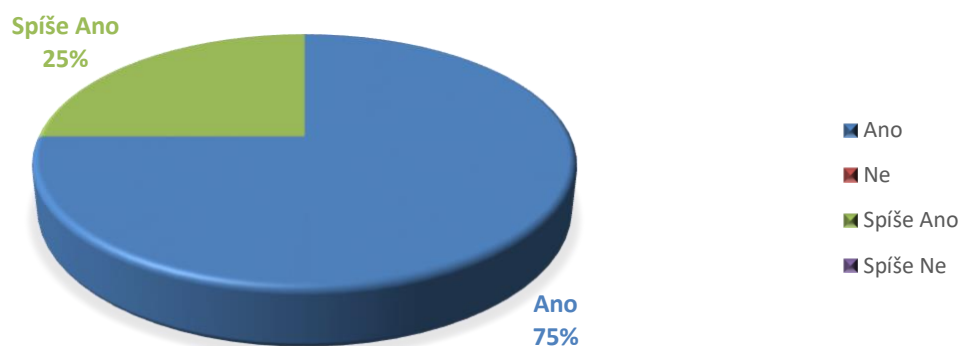
Příloha A - Dotazník

**DBÁ SE V ZAŘÍZENÍ NA TO, ABY DOCHÁZELO
K DODRŽOVÁNÍ PRAVIDEL?**

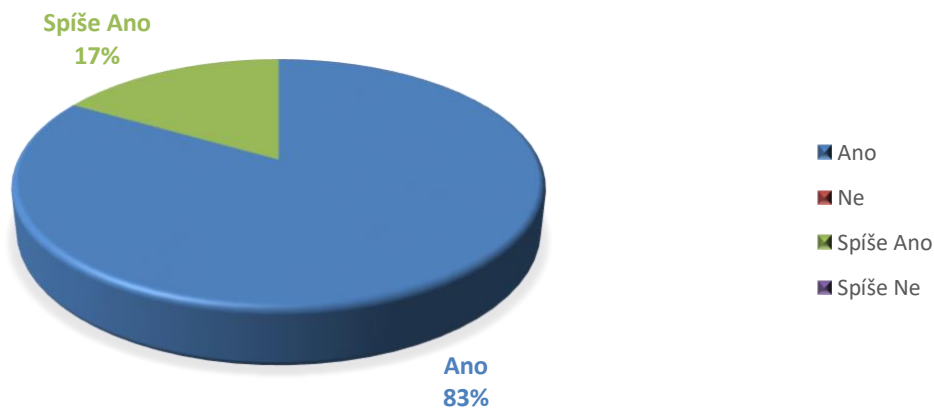
Graf 1 – Pravidla: autor práce (vlastní šetření)

**MAJÍ DĚTI V DD BĚŽNÉ POVINNOSTI, KTERÉ
MUSÍ PLNIT?**

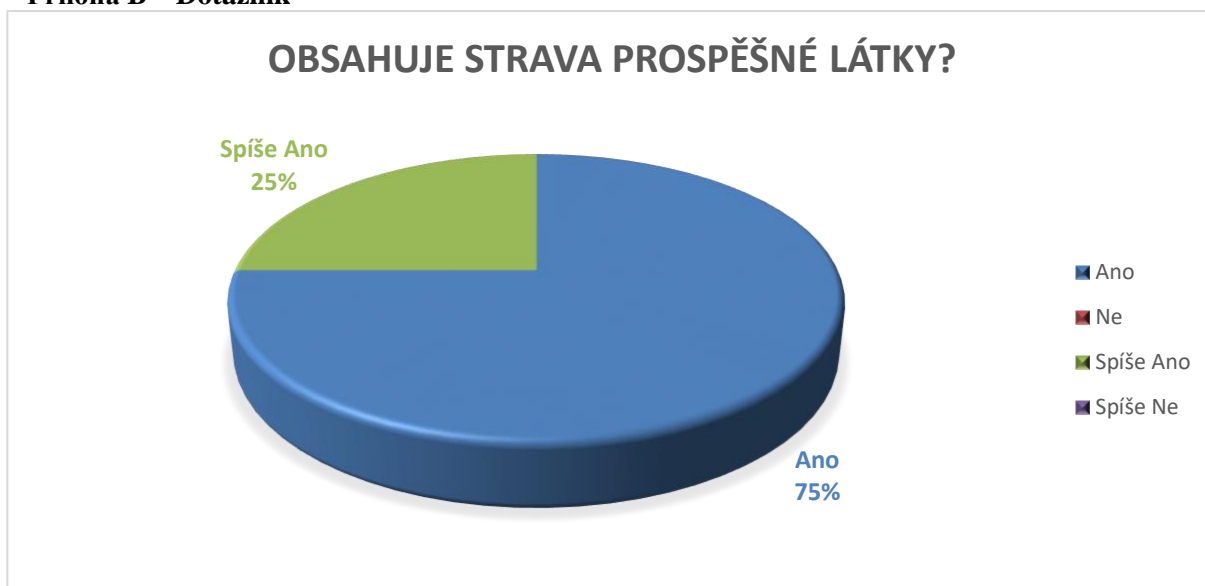
Graf 2 – Pravidla: autor práce (vlastní šetření)

**JSOU DĚTI INFORMOVÁNY, KDYŽ NEDODRŽUJÍ
NASTAVENÁ PRAVIDLA UVNITŘ ZAŘÍZENÍ?**

Graf 3 – Pravidla: autor práce (vlastní šetření)

Příloha B – Dotazník

Graf 4 – Strava: autor práce (vlastní šetření)

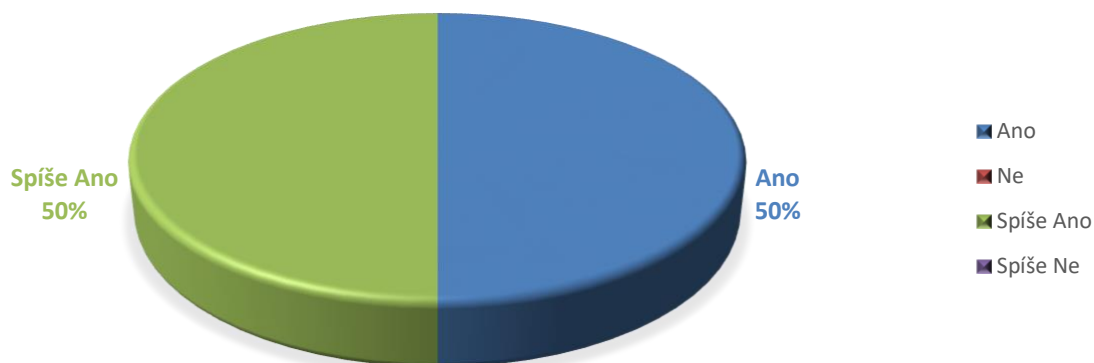
Graf 5 – Strava: autor práce (vlastní šetření)

Graf 6 – Strava: autor práce (vlastní šetření)

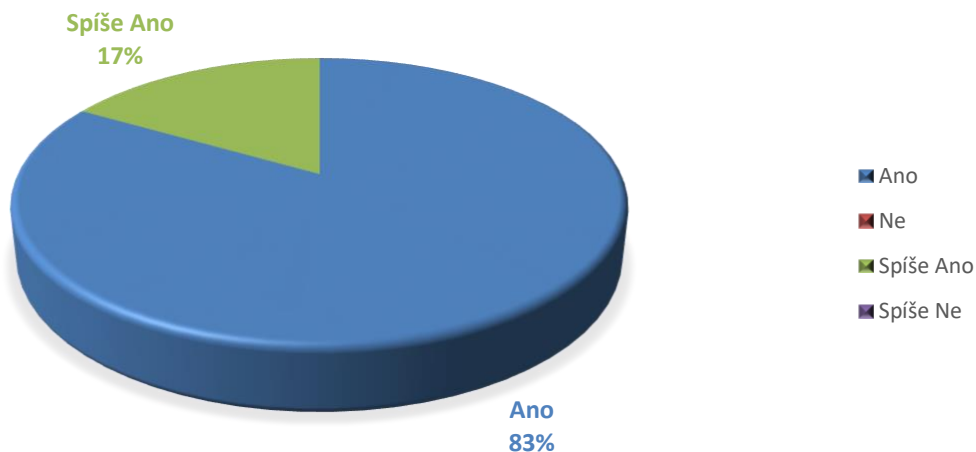
Příloha C – Dotazník

VEDOU SE DĚTI K FINANČNÍ GRAMOTNOSTI?

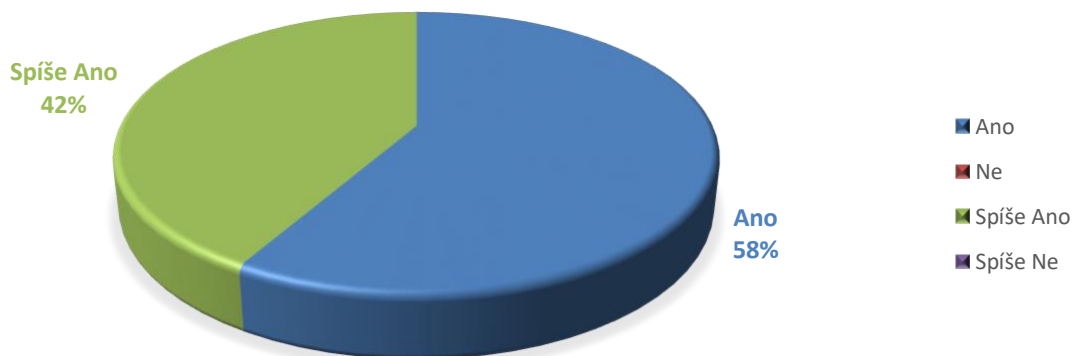
Graf 7 – Finance: autor práce (vlastní šetření)

DOSTÁVAJÍ DĚTI URČITÝ OBNOŠ PENĚŽ NA MĚSÍC?

Graf 8 – Finance: autor práce (vlastní šetření)

UČÍ SE DĚTI HOSPODAŘIT S PĚNĚŽI?

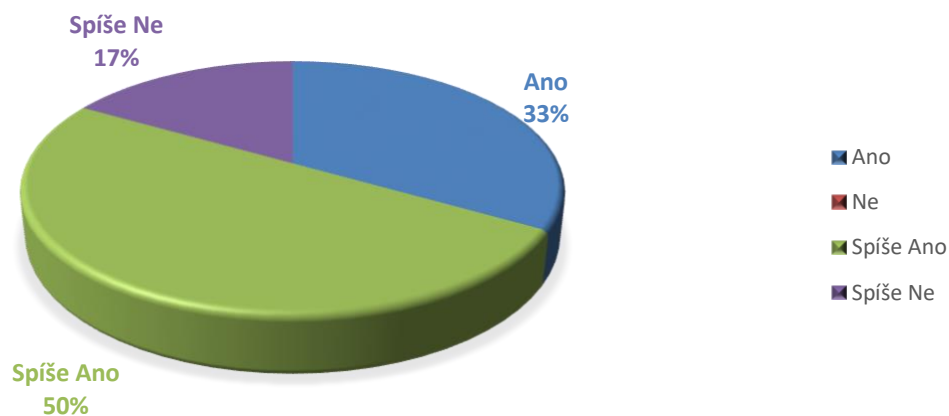
Graf 9 – Finance: autor práce (vlastní šetření)

JSOU DĚTI V ZAŘÍZENÍ PODPOROVÁNY VE VZDĚLÁVÁNÍ?

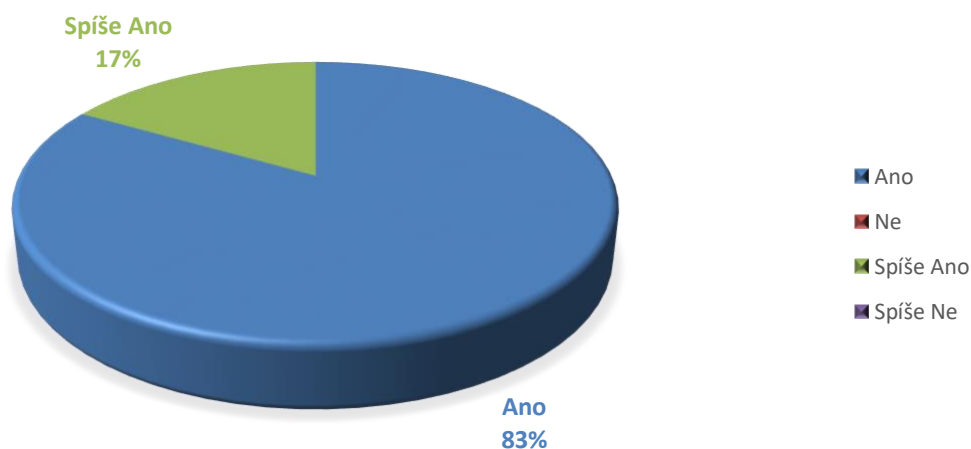
Graf 10 – Vzdělání: autor práce (vlastní šetření)

MAJÍ DĚTI MOŽNOST SI ŠKOLU VYBRAT PODLE VLASTNÍHO VÝBĚRU?

Graf 11 – Vzdělání: autor práce (vlastní šetření)

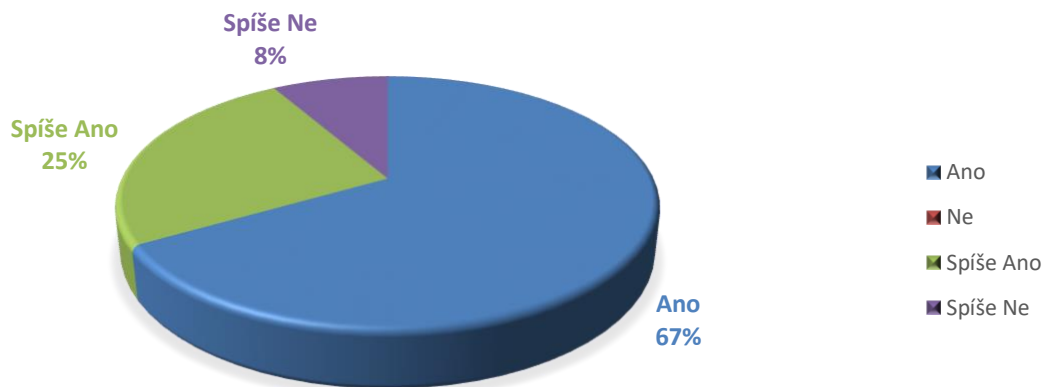
DOCHÁZÍ VYCHOVATELÉ NA TŘÍDNÍ SCHŮZKY?

Graf 12 – Vzdělání: autor práce (vlastní šetření)

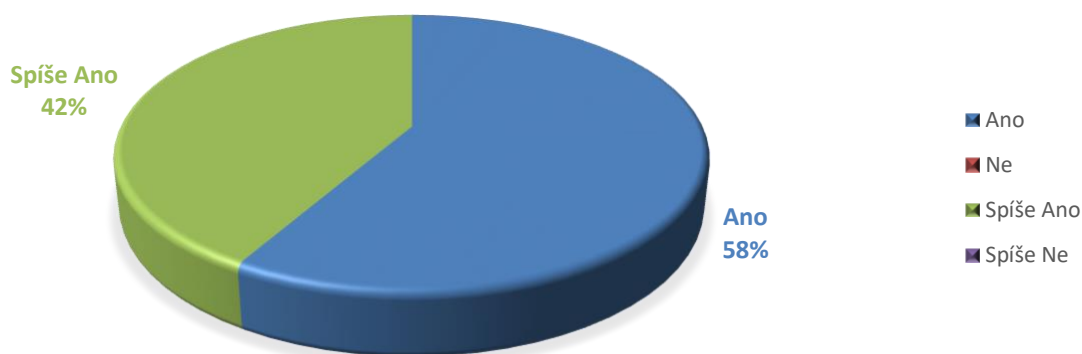
Příloha E – Dotazník

**MAJÍ MOŽNOST SI DĚTI VYBRAT KONÍČEK MIMO DD,
NA KTERÝ PAK PRAVIDELNĚ DOCHÁZÍ?**

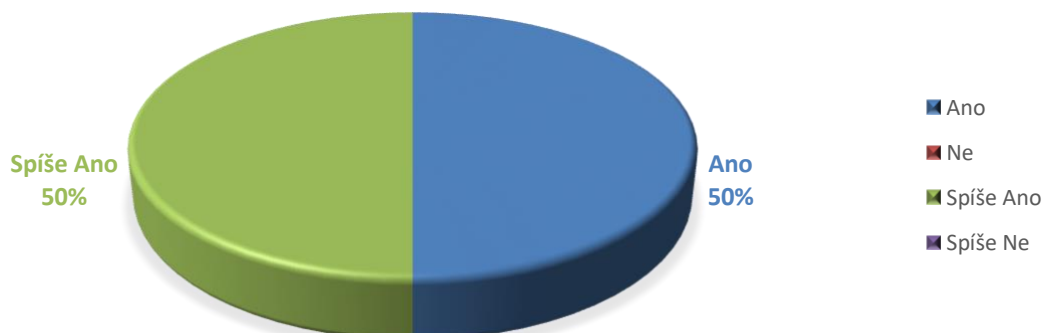
Graf 13 – Koničky: autor práce (vlastní šetření)

JSOU DĚTI V DD VEDENY KE SPORTU?

Graf 14 – Koničky: autor práce (vlastní šetření)

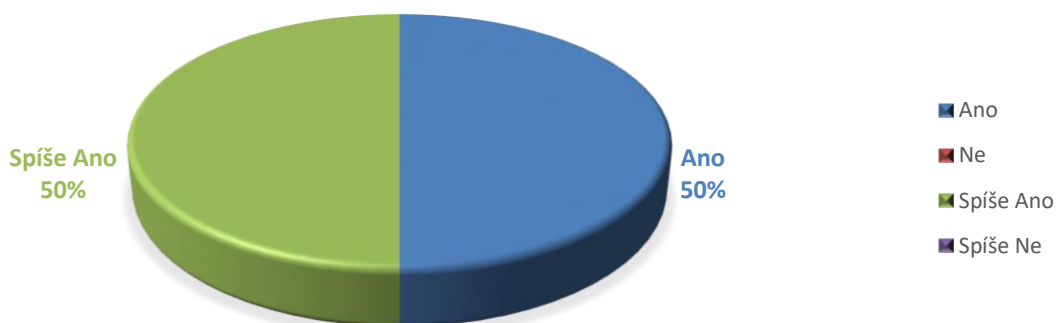
**JE DĚTEM ZAJIŠTĚN VÝBĚR VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT
UVNITŘ ZAŘÍZENÍ?**

Graf 15 – Koničky: autor práce (vlastní šetření)

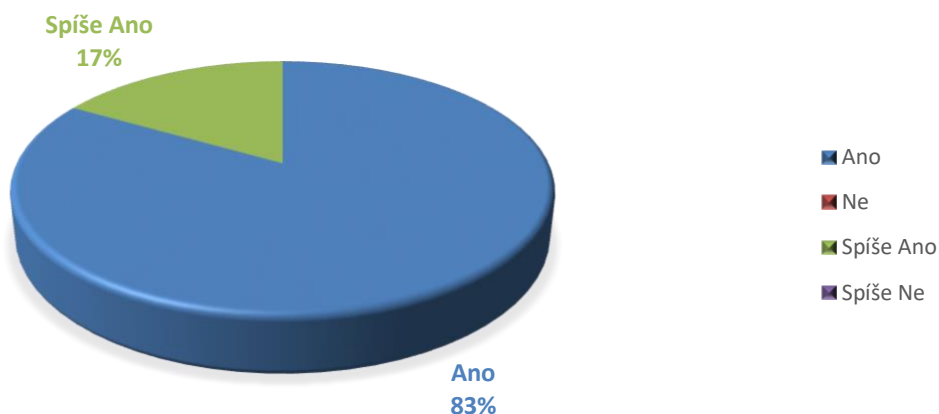
Příloha F – Dotazník

**MAJÍ DĚTI POSKYTNUTOU DOSTATEČNOU PÉČI,
POKUD SE U NICH VYSKYTNE NEMOC?**

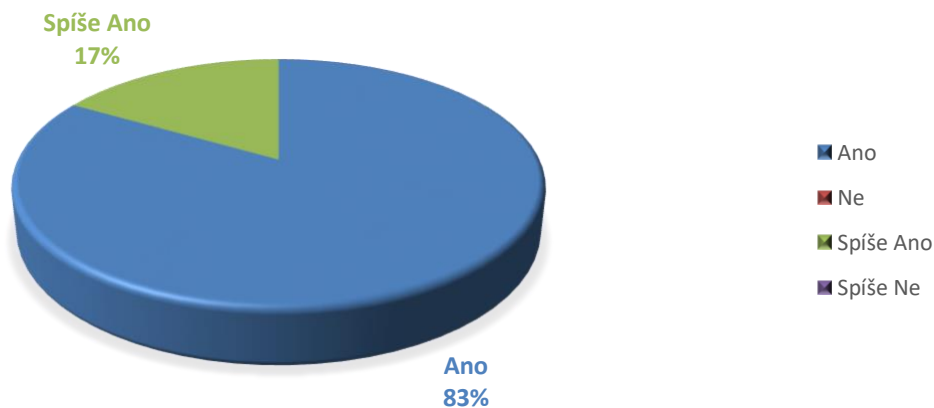
Graf 16 – Zdraví: autor práce (vlastní šetření)

**POSKYTUJE SE DĚTEM UVNITŘ ZAŘÍZENÍ
PSYCHOLOGICKÁ PÉČE?**

Graf 17 – Zdraví: autor práce (vlastní šetření)

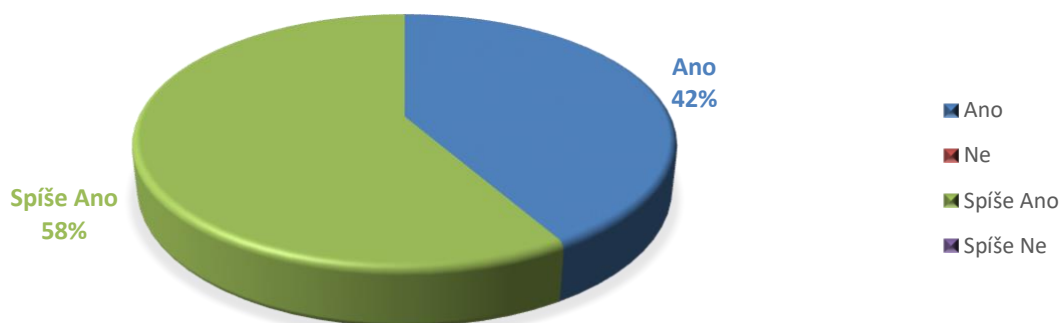
**HLÍDÁ SE, ABY DĚTI CHODILY PRAVIDELNĚ NA
ZDRAVOTNÍ VYŠETŘENÍ?**

Graf 18 – Zdraví: autor práce (vlastní šetření)

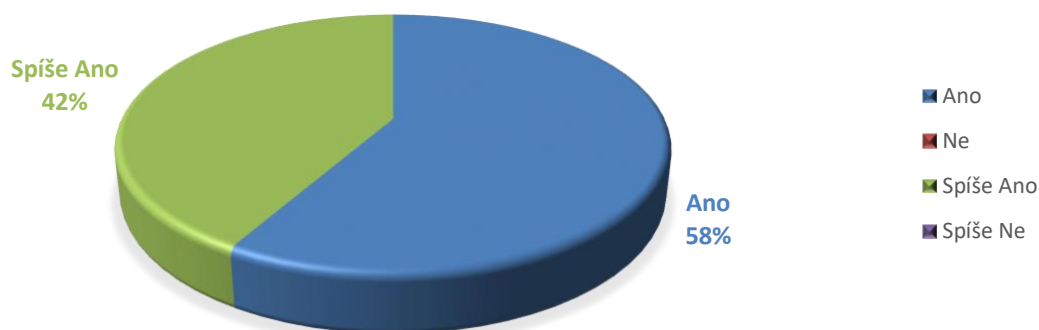
Příloha G – Dotazník

JE SNAHA O KONTAKT DÍTĚTE S RODINOU, POKUD MÁ O DÍTĚ ZÁJEM?

Graf 19 – Vztahy: autor práce (vlastní šetření)

VNÍMAJÍ DĚTI VYCHOVATELE JAKO AUTORITU, VZOR?

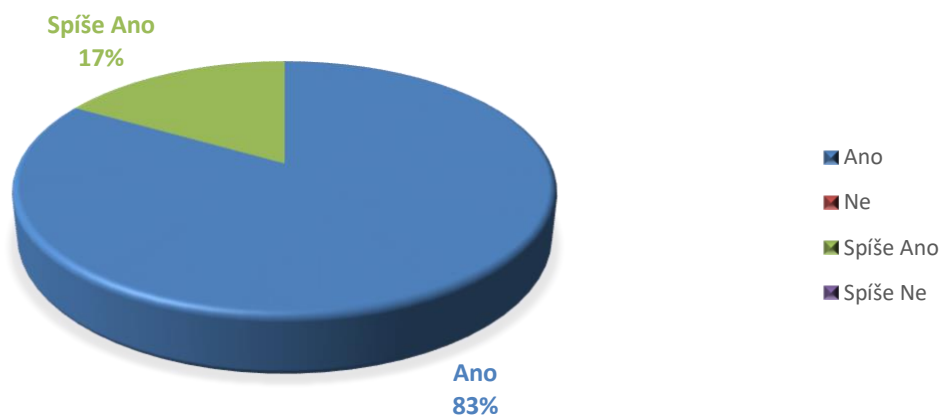
Graf 20 – Vztahy: autor práce (vlastní šetření)

MLUVÍ ČASTO VYCHOVATEL O NAVAZOVÁNÍ POZITIVNÍCH VZTAHŮ S DÍTĚTEM?

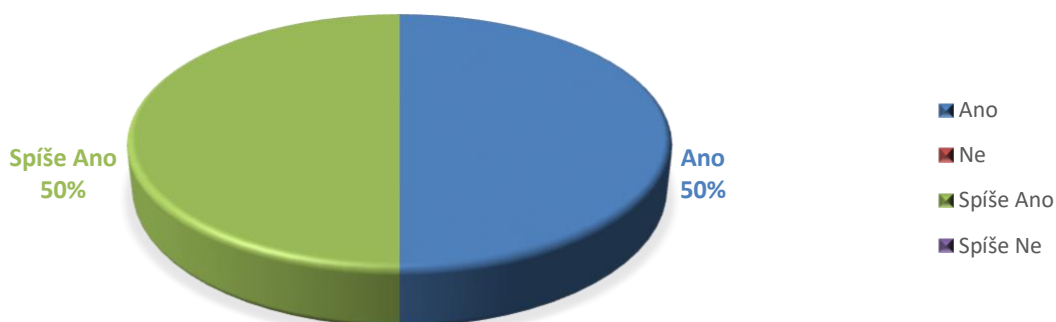
Graf 21 – Vztahy: autor práce (vlastní šetření)

VYTVÁŘÍ SE V ZAŘÍZENÍ TAKOVÉ PODMÍNKY, ABY SE JEDINEC CÍTIL V BEZPEČÍ?

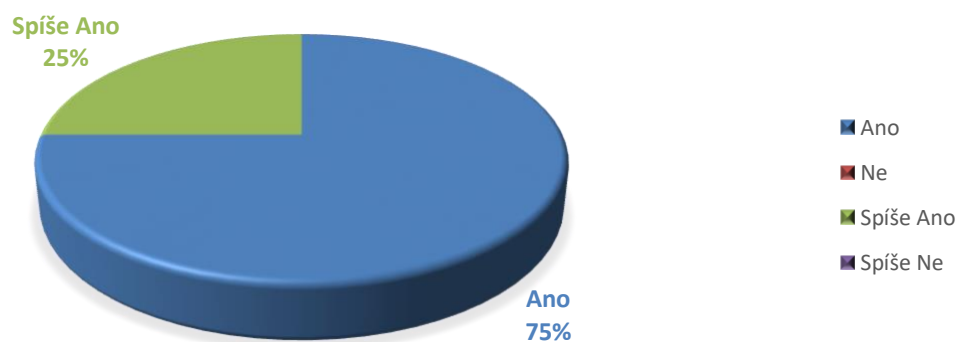
Graf 22 – Bezpečí: autor práce (vlastní šetření)

ZAJÍMAJÍ SE VYCHOVATELÉ, JAK SE DÍTĚ V ZAŘÍZENÍ CÍTÍ?

Graf 23 – Bezpečí: autor práce (vlastní šetření)

JE ZAJIŠTĚN DĚTEM V ZAŘÍZENÍ INDIVIDUÁLNÍ PŘÍSTUP?

Graf 24 – Bezpečí: autor práce (vlastní šetření)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Simona Ludvíčková

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: prezenční

Název práce: Aspekty života klientů dětského domova Holice z pohledu vychovatelů

Rok: 2021

Počet stran textu bez příloh: 47

Celkový počet stran příloh: 8

Počet titulů českých použitých zdrojů: 34

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 12

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.